

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

18de jaargang nr. 3

15 mei 1989

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris.

Stichter-Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien.

Secretaris : R. Van Geluwe, Maisstraat 235, 9000 Gent

Penningmeester : A. Verbeke

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maisstraat 235, 9000 Gent

Redactie-adres : Lijnmolenstraat 149, 9110 Sint-Amansberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring
Gent, 9000 Gent.

Lidgeld : 300 fr. per jaar. Buitenland : 400 fr. per jaar. Steunende leden :
500 fr. per jaar. Beschermleden : 1000 fr. per jaar.

INHOUD

De Bende Van Hoe en Verstuift	134
Inventaire Archéologique : Beeldje van Krijger	143
Van alle Markten thuis. Deel X. De Aardappelmarkt	144
Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen. De St-Agneteburg	151
Gentse Revolutionaire Figuren. Deel VIII. Bernard van Wambeke.	158
Uithangborden te Gent (vervolg)	166
Zivil-Arbeiter Bataljon Nr. 4 te Gent. Toelichtingen.	170
Documentatiecentrum. Werking 1988.	178
Vraag en Antwoord	180
Lezers schrijven ons	181
Verschenen	184
Gênsche Prâot	185
Aanvullende ledenlijst	186

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum
voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr.
46, Sint-Amansberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feest-
dagen). Gesloten in juli en augustus. Bibliothecaresse : Mevr. A.
Eggermont

Verantwoordelijke uitgever : Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149,
9110 Sint-Amansberg - Gent.

DE BENDE VAN HOE EN VERSTUYFT (1)

Wanneer men te Gent en omstreken over iemand spreekt die bij hoog en bij laag zweert van een bepaald voorval niets af te weten, hoort men nog dikwijls, vooral als je gesprekspartner tot de oudere generatie behoort, de uitdrukking : “Hij is gelijk Van Hoe, die wist ook van niets.” Wanneer je dan om nadere uitleg vraagt en in het bijzonder wie deze Van Hoe dan wel was, krijg je een serie verhalen te horen, het ene al fantastischer dan het andere. Dan worden de belevenissen van de bende Van Hoe en Verstuyft weer eens uit de doeken gedaan en al naar gelang van het talent van de verteller af en toe nog wat aangedikt, alsof de ware feiten nog niet gruwelijk genoeg waren. Diegenen die het zelf meemaakten worden met de dag zeld-

Foto 1. VERSTUYFT RENÉ(RENAAT) SERAPHIEN; geb. te Wondelgem op 6 maart 1894; dagloner, won. te Wondelgem.

Alle bijgaande foto's zijn afkomstig van het museum van de Gerechtelijke Politie bij de Parketten (kortweg G.P.P. genoemd) te Gent. Van het Parket-Generaal te Gent verkregen we de toestemming voor het overnemen van deze foto's. Waarvoor onze welgemeende dank.

(1) De gegevens voor deze bijdrage werden voornamelijk geput uit : “De Bende Verstuyft-Van Hoe en C° voor het Assisenhof te Gent - februari-maart 1924” - uitgegeven door H. Janssens, Hovenierstraat 8 te Ledeborg.

zamer. Weer anderen hoorden over de bende vertellen door hun ouders of grootouders, bij voorkeur op een donkere winteravond dichtbij het knetterend haardvuur of met de voeten rustend op het onderstel van de Leuvense stoof. Ook zij zullen het wel op een of andere manier aan hun kinderen doorverteld hebben. Van al deze verhalen die tot ons kwamen via mondelinge overlevering, is het nu nog moeilijk de werkelijkheid van de fantasie te onderscheiden. Daarom lijkt het ons gepast, na meer dan 60 jaar, aan de hand van eigentijdse bronnen, de gebeurtenissen nog eens op een rijtje te zetten. Met opzet schrijf ik niet : “de volledige waarheid op een rijtje zetten” want op het ogenblik dat de bende gevonnist werd is men er niet in geslaagd alle misdaden te onthullen en zonder enige vorm van voorbehoud durf ik beweren dat de volle waarheid en toedracht nooit aan het licht zal komen. Vele van de benedeleden namen sommige van hun geheimen voor altijd mee in het graf.

Bij het overlopen van alle misdrijven die door de bende Van Hoe en Verstuyft bedreven werden en naderhand aan het licht kwamen, kon ik me de vergelijking met een andere beruchte bende, nl. deze van Bakelandt, niet onderdrukken. Door de gelijklopendheid van sommige feiten en in veel gevallen nagenoeg eenzelfde wijze van opereren van beide bende's, heeft bij mij het vermoeden opgewekt dat de bende Van Hoe en Verstuyft zich liet inspireren door de daden van Bakelandt's bende, ware het niet dat we hier van nergens enig bewijs konden terugvinden. Ten gepaste tijde zullen we hierop terugkomen bij de behandeling van de verschillende zaken.

Vooraleer ik het eigenlijke verhaal aanvat heb ik nog een waarschuwing voor u, lezer. Wanneer u dit verhaal wenst te gebruiken als avondlektuur voor het slapen gaan, bedenk hierbij dat wellicht hierna een slapeloze nacht volgt...

Tijdens de oorlog .14-.18 hadden velen, bij gebrek aan werk en middelen, van het smokkelen van levenswaren een beroep gemaakt. Anderen hadden tot dan toe aan de verleiding kunnen weerstaan ook aan dit winstgevend bedrijf deel te nemen. Toen ze zagen dat de smokkelaars kwistig met geld omsprongen en soms vijf- tot tienduizend mark per week verteerden, gaven ze zich ook over aan dergelijke duistere zaakjes. Kwam hierbij nog dat ook bij de Duitse bezetter op een bepaald ogenblik de levensmiddelen schaars werden en bijgevolg een aantal Duitse soldaten zich niet vies toonden van smokkelpraktijken, meer nog, dat ze in dit verband gingen samenwerken met de smokkelaars van eigen bodem. Door de gemakkelijke wijze waarop ze aan geld geraakten en het avontuurlijke leventje, had een deel van hen alle werklust verloren en weigerden na de wapenstilstand weer deel te nemen aan het gewone leven. Wellicht is deze toestand de woekerbodem waarop de latere bende welig zal tieren.

Klein begonnen

Begin november 1918. De eerste wereldbrand loopt stilletjes aan naar zijn einde. Henri De Meyer stelt aan Edmond Verstuyft voor om samen met Leopold Van Eenaeme en twee Duitse soldaten een nachtelijk bezoek te brengen aan de zeepziederij van Achiel Vyncke, gelegen aan de Nijverheidskaai (nu Wiedauwkaai) op de wijk Meulestede te Gent. Op 8 november wagen ze hun kans. Een poortje van de fabriek wordt opengebroken waarop Verstuyft, De Meyer en de twee Duitsers de zeepziederij binnendringen. Van Eenaeme trekt de wacht op bij het poortje. De nachtwaker van de fabriek, de 73-jarige Edmond De Witte, heeft het lawaai gehoord en gaat Achiel Van Der Meirsch wekken die kuiper van beroep is en van wie hij weet dat hij ligt te slapen in de hooimijt naast de fabriek. Samen gaan ze op de inbrekers af. Een van de Duitsers lost een schot met zijn geweer in de richting van de twee en beveelt hen te blijven staan. Ondertussen breken Verstuyft en De Meyer de staldeur open en verdwijnen met een koe in het nachtelijke duister. Ook de Duitsers blazen de aftocht na nog eerst een kalf uit de stal te hebben meegenomen. De koe wordt naar het huis van Verstuyft gebracht en diezelfde nacht nog geslacht. Na de verkoop van het vlees via helers rest hen slechts de magere buit van 87 fr. voor elk. Een wetenschap waren ze echter wel rijker geworden. Ze hadden, naar het voorbeeld van de Duitsers, gezien dat de slachtoffers door het gebruik of vertoon van wapens nagenoeg zonder verweer waren.

Van Hoe komt de bende versterken

Tot nu toe hebben we slechts kennis gemaakt met de leden van Verstuyft's bende. Hun eerste inbraak had hen slechts een magere buit opgeleverd. Wellicht deed hun drang naar meer hen ertoe besluiten om nauwer samen te werken met andere individuën uit de onderwereld, met name Raymond Van Hoe en zijn mannen. Van Hoe, met zijn kleine en tengere figuur, die door de natuur begiftigd werd met een aangezicht dat meer op een doodskop dan op een mensengelaat leek, stond in het bandietenmilieu bekend voor zijn voorzichtigheid en sluwheid. Dra zou hij samen met de Verstuyft's op pad gaan. En met wat een gevolg!

Hebben we niet ergens gelezen dat ook de bende van Bakelandt tot een soort fusie overging met de bende der bezembinders onder leiding van Cartouche van de Pypelheide en dit vooral met het oog op de plundering van de Antwerpse stadskas?

Aan de Coupure, met de hoek van de Rasphuisstraat, bevindt zich het café van Triphon Van De Putte. Te zien aan de klanten die er over de vloer komen kan je het bezwaarlijk als een "deftige zaak" bestempelen. Het was voor de bende Van Hoe en Verstuyft, wat de kroeg van Mie van het Vrijbos was voor de mannen van Bakelandt. Daar komen de bendeleden samen en bespreken er hun plannen. Daar komen ze terug na het uitvoeren van hun

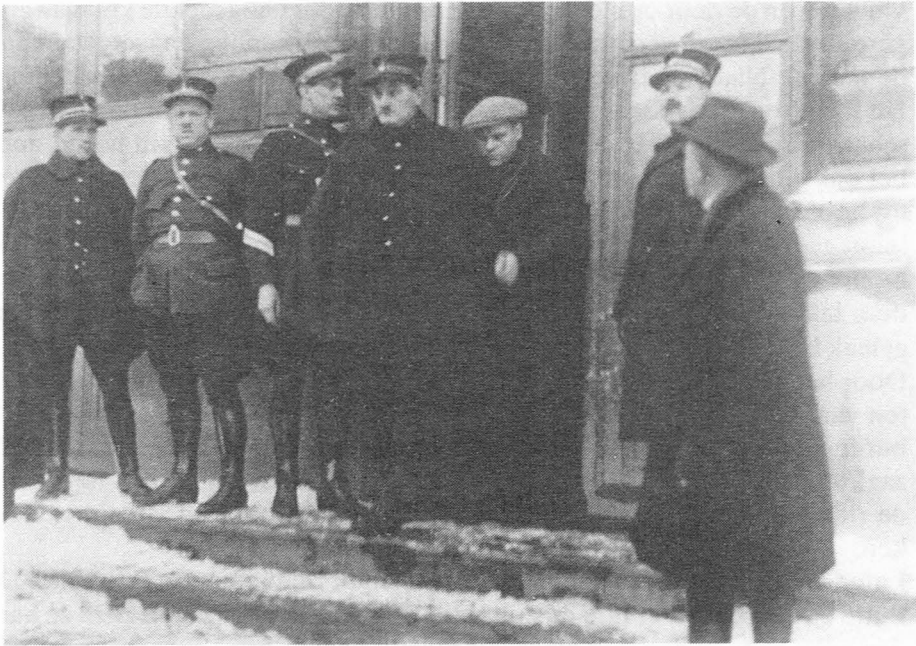

Foto 2. VERSTUYFT EDMOND; geb. te Wondelgem, 28 februari 1896, papierwerker; won. te Gent.

bandietenstreken. Ook daar wordt op de goede afloop gedronken en gebrast en ook daar worden dikwijls de gestolen goederen van de hand gedaan. De herberg van Van De Putte zal steeds als een rode draad door het verhaal van de bende lopen.

Het is juist in dat café dat Van Hoe met het voorstel op de proppen komt om een bezoek te brengen aan de hoeve van de gezusters De Wilde in de Hoornstraat te Zwijnaarde. Naar zijn zeggen zou aldaar voldoende buit te halen zijn. Naast de gebroeders Verstuyft en Raymond Van Hoe besluiten ook mee te gaan : Alois De Clercq, Karel Lepierre en Oscar De Grootte. In de avond van 12 december 1918 begeeft de bende zich op pad. Per fiets gaat het naar de bewuste hoeve alwaar ze omstreeks 22 uur aankomen. Ze doen niet de minste moeite om in stilte te werk te gaan. De hoeve wordt letterlijk belegerd en aangevallen. De eersten die het vuur openen zijn René en Edmond Verstuyft. Op de hoeve begint de waakhond hevig te blaffen en te grommen maar Van Hoe maakt hiermee vlug komaf. Met drie rake schoten wordt de hond het zwijgen opgelegd. Edmond Verstuyft stampet een ruit in met het geweer dat hij uit de handen van Lepierre heeft genomen en dringt samen met zijn broer René door het gemaakte gat naar binnen. Door het lawaai is Louise De Wilde, een van de bewoonsters van de boerderij, opgestaan. De Verstuyft's aarzelen geen moment enkele schoten in haar richting te lossen waarna de vrouw nog de kans ziet naar haar slaapkamer te

vluchten en de deur op slot te doen. Edmond poogt nog met de kolf van zijn geweer de deur te verbrijzelen doch deze is sterk genoeg en weerstaat aan de aanval. Naast de twee eigenaressen slapen ook nog de twee knechten, De Paepe en Van Essche, in het huis. Beiden waren van in het begin van de schermutselingen naar de zolder gevlucht. Als De Paepe zijn hoofd door het dakvenster naar buiten steekt wordt er vanop het erf geroepen : “Trek uw hoofd weg of ik schiet.” Om deze woorden kracht bij te zetten wordt een schot gelost. Door de daarop volgende kogelregen wordt de rechterhemdsmouw van Van Essche doorboord. Toen later voor het Hof van Assisen door laatstgenoemde het verhaal nogmaals uit de doeken werd gedaan vergeleek hij de aanval op de hoeve als : “Het was al zo slecht als aan de IJzer.” Door het geblaf van de hond, het schieten en het hulpgeroep van de knechten vanop de zolder, wordt de ganse buurt gewekt. Bij het naderen van de burenen zien de bandieten dat hun opzet mislukt is en zien ze zich genoodzaakt het hazepad te kiezen na nog eerst enkele schoten gelost te hebben in de richting van de opduikende hulpverleners, dit om hun aftocht te dekken.

Later op de avond verzamelen de bendeleden zich in het café van Van De Putte en bespreken er hun mislukking. Buit was er niet te verdelen, ze hadden geen kans gezien ook maar iets mee te nemen.

Op 13 december 1918 begeven René en Edmond Verstuyft, Karel Lepierre, Gustaaf Van Damme, Ivo Dhondt en Jacob Roels zich naar Evergem-Kruis. René en Edmond zijn verkleed in het uniform van Belgisch soldaat. Het doelwit is deze keer, op aanraden van Ivo Dhondt, het huis van Gerard Baetsle, beter bekend onder de naam van “Geertje”. Tijdens de oorlog stond Geertje bekend als een behendig smokkelaar. Hij was niet het type dat zich verrijkte door het maken van woekerwinsten. Integendeel, hetgeen hij er mee verdiende was meestal minder dan de gewone winst van de naoorlogse handelaars. Bij een aantal Gentenaars was hij zelfs een graaggeziene figuur die hen regelmatig de levensnoodzakelijke voedingswaren verschafte als aanvulling van de schaarse middelen die door de bezetter in de stad werden toegelaten. Meermaals werd hij hiervoor door de Duitsers met hoge boeten bedacht, een enkele keer werd hij zelfs in de gevangenis opgesloten.

Waarom de bende Geertje had uitgekozen mag een vraag wezen, daar door het ongewenst contact met de Duitsers bij het ventje geen grote sommen geld te vinden waren.

Omstreeks 21.30 u verschijnt de bende aan het huis van “Geertje” Baetsle die op dat uur samen met zijn vrouw reeds te bed is. Een van de bendeleden klopt op de deur en roept dat het is “om de weg te vragen naar Evergem of Wippelgem”. Baetsle komt naar beneden en opent de deur. Deze is pas op een kier of René Verstuyft steekt zijn arm door de opening en grijpt Geert-

je bij de keel. In zijn ander hand heeft Verstuyft een revolver die hij dreigend onder de ogen van Baetsle houdt. Edmond Verstuyft en Lepierre zijn gewapend met geweren waarmee ze ook de verschrikte Baetsle in bedwang houden en geven hem de goede raad zich niet meer te bewegen. Nadat ook de vrouw des huizes van haar bed is gehaald en onder bewaking gesteld, wordt het huis grondig doorzocht. Er wordt slechts een kleine som geld gevonden, amper 30 fr. Hiermee zijn de dieven geenszins tevreden en eisen meer. De vrouw van Baetsle brengt hen daarop naar een andere kamer en wijst een kostuum van haar man aan waarin een brieventas steekt met tweeduizend mark in. Tijdens het gebeuren wordt door Dhondt, Roels en Van Damme buiten het huis de wacht gehouden. Voor Dhondt was het maar normaal dat hij zich niet in de woning waagde, daar hij nog bij Baetsle had gewerkt en deze laatste hem bijgevolg onmiddellijk zou herkennen.

Bij een samenkomst tussen Oscar De Luycker en Karel Lepierre wordt besloten de gebroeders Verstuyft ertoe over te halen samen een diefstal te plegen. Hun keus valt deze keer op Pol Madou, beheerder van een teerfabriek en woonachtig aan de Nijverheidslaan (nu Nieuwe Vaart) 278 te Gent. Omstreeks halfacht in de avond van 17 december 1918 is deze laatste nog aan het werk in zijn bureau in gezelschap van zijn dochter en een van zijn zonen. Aan de voordeur wordt gebeld waarop de meid van de familie de deur opent. Vier mannen met zwartgemaakte gezichten grijpen de meid vast en dringen de woning binnen. Een van de vier is gekleed in het uniform van Belgisch soldaat en is gewapend met een geweer. Op zijn hoofd prijkt zelfs een legerhelm. Bij het zien van die zwarte duivels begint de meid om hulp te roepen. Op straat voor de woning wordt de wacht onopvallend verzekerd door een vijfde man, Ivo Van Damme. Pol Madou, die het geschreeuw van de meid heeft gehoord, komt kijken wat er gaande is. Hij wordt geconfronteerd met twee onbekenden waaronder diegene die verkleed is in uniform. Nadat ze eerst nog de inhoud van zijn portefeuille (200 fr.) hadden opgeëist, wordt Madou gedwongen de brandkast te openen. Onmiddellijk blijkt dat het opzet van de schurken mislukt is. De brandkast is leeg. Ondertussen houden de twee anderen de overige leden van de familie in bedwang. Het zoontje van Pol Madou, dat op dat ogenblik ziek te bed ligt, wordt gedwongen zich bij de anderen te voegen. En dan ontspint er zich een hartverscheurend moment. Bij het zien van de zwartgemaakte gezichten van de mannen die zijn vader bedreigen zegt het zoontje : "Mijnheer de dief, doe als t' u belieft aan mijn vader geen kwaad, ik zal u al mijn spaarcenten geven.". Als de indringers hun mislukking al als een voldongen feit beschouwen, komt plots de vrouw van Madou thuis. Onder bedreiging overhandigt ze aan de dieven nog 500 fr. Na nog eerst alle aanwezigen in de kelder te hebben opgesloten, verlaat de bende het huis. Ook hier dringt zich een vergelijking met de bende van Bakelandt op. Van

Bakelandt is bekend dat hij een meester was in de verkleedkunst en schroomde zich niet om daarbij gebruik te maken van officiële uniformen. Ook maakten de leden van zijn bende frequent gebruik van een zwart poeder waarmee ze hun gezicht bestoven. Daardoor werden ze in de volksmond soms aangeduid als “kolenbranders”. Trouwens de mannen van de bende Van Hoe en Verstuyft werden in hun stamcafé, zijnde de herberg van Van De Putte, door de andere verbruikers aangewezen als “de mannen van de zwarte bende”.

In een tamelijk afgelegen huisje te Kluizen nabij Terdonk, niet ver van de Nederlandse grens, woont de 74-jarige Constant De Pauw. Op 18 december 1918, omstreeks 8 u in de avond, wordt er bij de ouderling aan de deur geklopt. Vooraleer de deur te openen hoort hij nog een stem naar de weg vragen naar Wippelgem. Geen kwaad vermoedende opent De Pauw de deur maar wordt bijna gelijktijdig door René Verstuyft besprongen. Ondanks zijn leeftijd is De Pauw nog een kloeke man en stelt hij zich moedig te weer tegen zijn aanvaller. Op een bepaald ogenblik dreigt René Verstuyft zelfs het onderspit te moeten delven. Zijn broer Edmond komt hem echter ter hulp en geeft de grijsaard een zodanige slag in het gezicht waardoor hij tien tanden van zijn gebit verliest. Tegen de aanval van de twee Verstuyft's moet De Pauw zich uiteindelijk toch gewonnen geven. Daarop dringen de twee broers het huis binnen. Buiten staan nog drie medeplichtigen de uitslag van de eerste aanval af te wachten en als ze de weg veilig weten vervolgen Karel Lepierre en Oscar De Luycker de beide Verstuyft's in de woning. Eén man blijft echter buiten om de wacht te houden, Karel De Bleecker, op wiens voorstel de inval wordt uitgevoerd. Onder doodsb bedreigingen wordt de ouderling gedwongen de plaats aan te duiden waar hij zijn schamele spaarcentjes verborgen houdt. Met een krop in de keel bekent hij dat er 300 fr. onder zijn kleerkast verborgen zijn. Lachend halen de rovers het zuurverdiende geld te voorschijn. Daar ze van mening zijn dat, wanneer ze het grote niet kunnen krijgen, ook het kleine niet te versmaden is, nemen ze bij hun aftocht ook nog enkele meters lijnwaad met zich mee.

De dubbele moord te Evergem-Doornzele

In het licht van wat nu volgt, zijn alle feiten die we tot nu toe hebben opgesomd, nog tamelijk goed afgelopen voor de slachtoffers. Wanneer de bende later, in 1924, voor het Assisenhof van Oost-Vlaanderen zal verschijnen, zal men deze diefstallen als “kleine zaken” afhandelen. Maar nu komt er een belangrijke wijziging in het gedrag van de bende. Vooraleer echter over te gaan tot wat er zich op 23 december 1918 te Evergem-Doornzele voordeed, moeten we vooraf nog even de voorgeschiedenis ervan ter sprake brengen.

Tijdens de oorlog was er een vete ontstaan tussen Kamiel Weewouters,

een “velomaker”, toen woonachtig in Terdonk, en Henri, een der zonen van de familie Lybaert uit Evergem-Doornzele... Deze laatste verdacht Weewouters ervan als verklikker op te treden bij de Duitse bezetter. Weewouters zon daarom op wraak. Als geregeld bezoeker van de herberg van Triphon Van De Putte, kende hij de voornaamste leden van de bende en tijdens een van hun drinkpartijen waarbij kwistig met geld werd omgesprongen, had Weewouters gehoord hoe, de een na de ander, de plaatsen opsomde waar er geld te vinden was. Zich zijn vete met zoon Lybaert herinnerend, stelde hij de bende voor een slag te slaan bij de Doornzeelse familie.

Die bewuste avond van 23 december 1918 ligt het huis van mulder Lybaert er vredig bij, gehuld in de vroege duisternis van de winteravond. Het is een groot huis, zonder aanpalende burenen. Het ligt evenwel midden in een groep verspreide woningen van de wijk Doornzele. Livinus Lybaert, rond de 60 jaar oud, en zijn vrouw Stephanie Van Batselaere hebben zich reeds naar bed begeven. In de keuken zitten zwijgzaam naast elkaar de dochters Marie en Rosalie, verdiept in hun naaiwerk. Hun broer Henri is nog niet thuis maar ze verwachten hem ieder ogenblik. De klok in de huiskamer wijst halfnegen aan wanneer er op de deur wordt geklopt. Rosalie trekt zonder argwaan de deur open maar in plaats van de verwachte Henri ziet ze voor zich vijf mannen staan in soldatenpak in gezelschap van een burger wiens hoofd bedekt is met een zwart doek. Uit de rare groep is er één die onmiddellijk vraagt of Henri nog niet thuis is. Het lawaai dat door de bende gemaakt wordt is er de oorzaak van dat vader Lybaert en zijn vrouw uit hun slaapstede komen. Een gevoel dat er iets niet pluis is heeft de mulder ertoe bewogen zich te wapenen met een stooftaak. Bij het zien van de groep vraagt hij hen : “Wat komt gij hier doen?”, waarop hem prompt geantwoord wordt : “Dat zult ge wel zien.”. Bij de aanblik van de “koteraar” in de hand van Lybaert beseffen de indringers dat de mulder niet zonder slag of stoot de zin van de bende zal inwilligen. Het zestal dringt de woning binnen en grijpt de mulder vast. In het geharrewar in de duisternis, de lamp is door een onbekende oorzaak uitgedoofd, kan Lybaert zich losmaken uit de greep van zijn belagers en ziet de kans langs het venster naar buiten te vluchten. Van Hoe, de man in burgerkledij met gesluierd gezicht, ziet wat er gebeurt en loopt samen met Gaston Lestienne terug naar buiten tot aan het raam waardoor de mulder zich naar buiten heeft weten te hijsen. Van Hoe roept naar Lestienne : “Schiet er op” waarop de andere antwoordt : “Mijn geweer gaat niet af!”. Van Hoe, boos om zoveel onhandigheid, neemt het geweer uit de handen van zijn gezelschap en geeft Lybaert een slag met de kolf. Ondanks dit kan de mulder zijn vlucht verder zetten met het doel om bij de burenen hulp te halen. Ondertussen hadden ook René Verstuyft en De Luycker niet stilgezeten en hadden de knechten, Alfons De Wulf en Zeno De Bruycker, gedwongen naar beneden te komen. Daar worden ze

samen met de andere leden van het gezin in bedwang gehouden. Het brutale optreden van de bende veroorzaakt paniek bij de dochters. Je zou het voor minder! Marie en Rosalie beginnen luidkeels om hulp te roepen. De bandieten die vrezen dat ze door het lawaai tot een voortijdige vlucht zullen gedwongen worden, schieten Marie neer. Het geweer dat Edmond Verstuyft in de hand houdt rookt nog na. Uitzinnig van schrik vlucht Rosalie naar de voutekamer en slaagt er nog in de deur te sluiten. Maar de deur wordt ingestampt en een tweede schot weerklinkt. Dit keer is het het geweer van René dat omgeven is met de bittere geur van kruit. De enige van de bende die zich nog wat op de achtergrond heeft kunnen houden is Aloïs De Clercq. Buiten wordt de gebruikelijk wacht bij de fietsen opgetrokken door Karel Lepierre. Nu wordt de vrouw des huizes verplicht de bergplaats van het geld aan te wijzen en de brandkast te openen. Ze geeft ze een som van een kleine 3000 fr. Wat de brandkast betreft. Dit is slechts een koud kunstje om ze te openen daar de sleutel op de deur steekt. Daaruit wordt een bedrag van ongeveer 30.000 fr. geroofd. Terwijl de dieven met begerige ogen de brandkast plunderen, ziet moeder Lybaert de kans het huis, via de gang en de openstaande deur, uit te vluchten, de open velden in.

Wanneer korte tijd nadien Livinus Lybaert samen met enkele burens terug naar zijn woning komt, zijn de bandieten reeds verdwenen. Op de vloer in de huiskamer en in de voutekamer liggen de levenloze lichamen van Marie en Rosalie.

Langsheen het kanaal Gent-Terneuzen rijden onder de bescherming van de maanloze nacht zeven duistere figuren. Ter hoogte van de elektrische centrale van Langerbrugge laat René Verstuyft zich afzakken uit de groep fietsers tot bij zijn broer Edmond. Verborgen voor het oog van de anderen stopt hij Edmond 6000 fr. in de hand met de mededeling : "Dit is voor uw vrouw". Bij Edmond thuis wordt de buit verdeeld. Voor iedere deelnemer 3000 fr. en een deel van de juwelen die ook terloops meegegraaid werden. Daags na de dubbele moord brengt Van Hoe getrouw de 300 fr. beloning naar tipgever Weewouters. Een armzalige, met bloed besmeurde, judaspenning.

David MAES
('t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 102

Op 28 december 1898 stelde Hermann Van Duyse in het Frans, in de rubriek "Beeldhouwwerken - Oudheidkundig Museum, nr. 628 - XIVE eeuw (?)" een fiche op over

BEELDJE VAN KRIJGER (fragment)

Beeldje van Krijger. Foto Stadsarchief.

Gevonden bij de opgravingen die uitgevoerd werden op de Vrijdagmarkt, belandde het hiernaast afgebeeld beeldje bij wijlen architect Minard. Wanneer de collectie oudheidkundige voorwerpen van deze laatste verspreid werden, werd het verworven door het Stadsbestuur van Gent.

Het heeft een hoogte van 0,38 m., is in klei gefatsoeneerd en met loodzouten vernist in geel, rood en donkergroen. Bepaalde details zijn bewerkt geworden "à la gradine".

De cilindrische helm is naar de top toe afgeplat en de pottenbakker-modellieur die niet zeer bekwaam was, heeft getracht het versterkingsstuk in kruisvorm in hetwelk de ooggeten geboord zijn, af te beelden. De voorzijde van dit krijgshoofddekseel, dat reeds vroeg in onze streken gebruikt werd, is doorzeefd met luchtgeten.

Een redelijk gelijkaardige cilindrische helm, daterend van 1160, is afgebeeld op het graf van Antoine de Larcin (kerk van Glain, Henegouwen). Een maliënkolder omwikkelt de romp waarvan de linkerzijde beschermd wordt door een lang schild van middelmatige afmetingen eindigend in spitsboog. Het is versierd met drie horizontale banden en is stevig bevestigd aan de hals. De beschadiging die dit terra-cotta beeldje ondergaan heeft laat niet toe de houding van de krijger te omschrijven, maar de houding van de armen laat vermoeden dat het om een ruiter ging.

Het ensemble van deze figuur komt redelijk goed overeen met de afbeelding van Raas V van Gaver op het zegel van deze heer, daterend van 1190.

Het zou evenwel vermetel zijn een precieze datum te willen toekennen aan dit beeld. Het zou moeilijk zijn te bepalen voor welk doel het bestemd was. Betreft het een veldteken, een fragment van een decoratieve groep? Een analoog beeldje, eveneens in een zeer relatieve staat van ongeschondenheid, werd een dertigtal jaren geleden gevonden in Ieper, wanneer werken uitgevoerd werden aan de kelders van de Hallen.

Cf. H. Van Duyse, *Catalogue des objets d'art et antiquités... collection Minard* (Gent, 1883), pp. 30-31 (met fototypie).

VAN ALLE MARKTEN THUIS

Deel X. DE AARDAPPELMARKT

Het Sluizeken

Het "Memorieboek der stad Gent" (1563) (1) vertelt ons dat er toen voor het eerst "op 't Sluseken ghehouden was den eersten maerctdach van alle manieren (soorten) van grane, alle weken eens, gheuoempt den Zeeuschen Aert". Deze aanlegplaats had zijn naam te danken aan de vele scheepjes uit Zeeuws-Vlaanderen, die dank zij het graven van de Nieuwe Sasse Vaart (2) van 1547 tot 1561 nu heel gemakkelijk de stad konden bereiken en aanleggen aan de voorziene "aerd" of aarden aanlegplaats. Daar was ook de terminus, want hoewel het Meerhemvaardeken en de Schipgracht in verbinding stonden met de Leie (in het midden van de Oudburg) was daar een balksluis, een sluisval of "schof" (schuif), wat de doorvaart van schepen niet toeliet wegens het niveauverschil van beide waterlopen. Vandaar ook de naam : "Sluizeken" (3).

Eigenlijk was het einde van de Schipgracht een soort dok, gelegen tussen de Sluizekensbrug en de Sleutelkensbrug. Via een aantal brede watertrappen konden de schepen rechtstreeks op de "Zeeuschen Aert" gelost worden. De aanwezigheid van een kraan zoals aan de Lievekom of de Kraanlei en een "wippe" zoals aan de Agnetebrug is niet bekend. Wel was er een Vrije Schipper die er de functie van kaaimeester uitoefende. Dit bewijst dat de handel er vrij belangrijk was. Het Meerhemkanaal (fig. 1) was ten andere een van de weinige waterlopen binnen Gent, die voorzien was van kaaimuren met talrijke watertrappen, wat drukke havenactiviteiten bevorderde. Wat nu het pleintje zelf betrof : tot het begin van deze eeuw prijkte een monumentale gietijzeren pomp in het midden van het Sluizeken. (Fig. 2). In de Middeleeuwen heette het driehoekig pleintje "Tussen Poorten" omdat

Fig. 1. Het Meerhemvaardeken of Schipgracht omstreeks 1900. Het steegje rechts bestaat nog en geeft uit op een “citeetje”. Het heeft geen naam. Om te situeren : de foto werd genomen op het Halsbrekersbrugsken. De toren hoort bij de stadsschool van de Sleepstraat. Het scheepje is geladen met fasselhout of brandhout, gewoonlijk sparhout bestaande uit drie gekloven stukken met bandwissen samengebonden (< Fr. : fascicule of bundel) dat voornamelijk door bakkers gebruikt werd. Dit is ook hier het geval. Het schuitje ligt afgemeerd aan de achterkant van de bakkerij recht over de kerk van het Heilig Kerst in de Sleepstraat. (Prentkaart Albert Sugg serie 1N 106 Gand, Quai du Marais. Verzameling E. Levis) (10).

het gelegen was tussen drie stadspoorten : de Schaaapbrugpoort, de Waterpoort en de Grauwpoort. Wat nogmaals de belangrijkheid van het Sluizenken onderlijnt is het feit dat er in 1837 één van de vier (!) brievenbussen geplaatst werden die Gent rijk was. De bus werd twee maal daags gelicht : om 10 uur 's morgens en om 9 uur 's avonds (4).

J.J. Steyaert schrijft “dat veele diversche graenen arriveerden van Zeeland over het Sas (van Gent) ende de nieuwe vaert (Sassevaart) binnen deze stede up 't Sluseken ter vente ghesteld ende vercocht mogten worden (5). Geruime tijd zagen wij er nog markt houden van boekweit, en daerom noemde men deze plaets ook “de kleine boekweitmarkt”. Sedert het verleden jaar (1856) worden er elken morgen aardappelen te koop gesteld” (6). Verder zijn er nog gegevens die spreken over gezouten huiden, hooi, stro en voeder.

De “Dubbele wegwijzer der stad Gent en der Provincie Oost-Vlaanderen” van 1905 vermeldt nog steeds :

“AARDAPPELMARKT.

Alle dagen eene markt voor den verkoop van aardappelen.

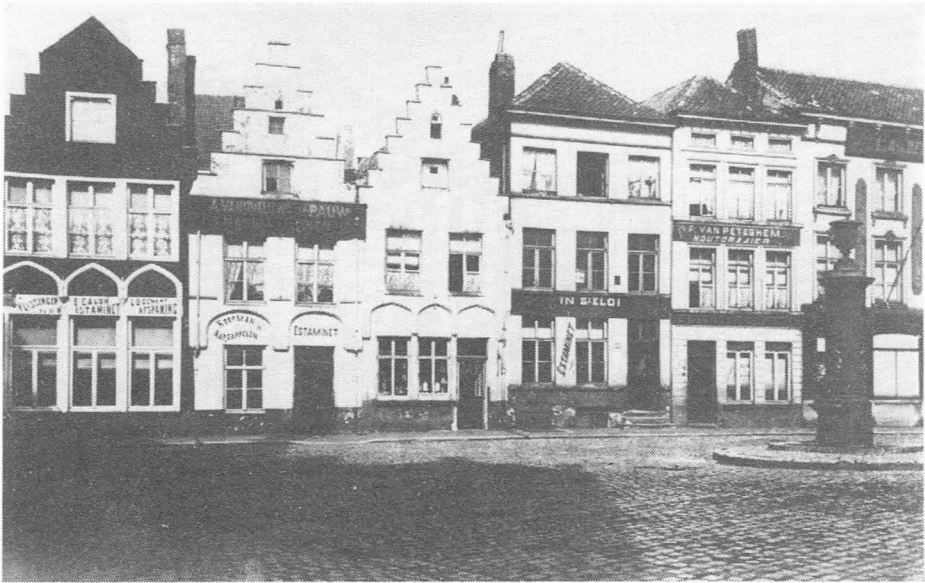

Fig. 2. Het Sluizeken gezien van op de hoek van de Oudburg en de Sluizekenstraat. De monumentale pomp diende voornamelijk tot het laven van de trekpaarden. Dat niet alleen zij dorst hadden, blijkt uit de vele cafés. Links heeft men de afspanning-estaminet-logement "Vlissingen" bij E. Calon. Daarnaast houdt A. Van Gheluwe-De Pauw een handel in kolen. Tevens is hij koopman in aardappelen en houdt hij estaminet. Van cumul gesproken! Het derde trapgevelhuisje is een winkeltje. Aan de laadvensters en de opening voor de katrolbalk is nog te zien dat de zolders van deze huizen als stapelplaats of "aert-huys" dienst gedaan hebben. Voor estaminet "In St.-Eloi" moest men drie "tertses op". In het volgende huis was de zaak van houtdraaier F. Van Peteghem en café "In 't Brouwershuis" bij L. Vandensande. Naast het huis rechts is nu de grote ijzerwarenaak. Uiterst links, buiten beeld, was de Sluizekenkaai met het Sluizeken-dok en de sluis of "t schof".
(Verzameling Hugo Collumbien).

Zij wordt gehouden op het Sluizeken; zij begint om 3 1/2 uur en eindigt om 11 uur 's morgens."

VAN 'T EEN NAAR 'T ANDER

Het Sluizeken was niet de enige plaats waar aardappelen verhandeld werden. In de 18e eeuw was er aardappelmarkt op het St.-Veerleplein. In 1799 verhuisde men naar de Kouter. In 1827 naar de Walmeere of Koophandelsplein en met de aanvang van de bouwwerken aan het Justitiepaleis naar de Graslei. (Fig. 3) Nadien naar de Arteveldeplaats of St.-Annapplein. We laten weer Steyaert aan het woord :

"Alvorens de Arteveldeplaats te verlaten, moeten wij nog melden dat er

nu aardappelenmarkt wordt gehouden. Doch men heeft bemerkt dat er zelden groote hoeveelheden werden te koop gesteld : omdat onze landbouwers, dewyl zy voordeeliger te huis verkoopen in plaets van die eetwaer des Vrydags of Woensdags ter markt te plaetsen, die op andere dagen in stad brengen, om ze aen burgers of voortverkopers te leveren. Ziehier de opgave der hoeveelheden en den middenprys waerop de aardappelen gedurende het jaer 1855 te Gent per hectoliter zyn verkocht.”

WANNEER	VERKOCHTE HOEVEELHEID	MIDDENPRYS.
January	111 hectol.	Fr. 10-82
February	6 "	" 10-41
Maert	172 "	" 11-12
April	194 "	" 12-25
Mei	185 "	" 12-00
Juny	152 "	" 12-38
July	19 "	" 10-02
Augustus	186 "	" 7-60
September	246 "	" 9-12
October	388 "	" 8-71
November	485 "	" 8-59
December	139 "	" 8-41
Total voor het geheele jaer	2,283 hectol.	Fr. 10-12

Omstreeks 1857 kwam daar nog de Kalvermarkt bij. In 1890 en 1896 heeft men het alleen nog over het Sluizeken.

In 1938 werd de “petatermort in ’t groot” gehouden voor de sacristie van de St.-Jacobskerk, telkens tot 30 september. Elk jaar werd door de gemeenteraad de begindatum van de markt opnieuw vastgesteld. De rest van het jaar werden de aardappels verkocht op de vroegmarkt voor groenten.

UIT DEN TIJD VAN DE BLEKE BLAUWE PETATERS

Als men sprak over een tijd die men zich niet zo goed meer herinnerde zei men : “Dat es uit den tijd van de bleke blauwe petaters”. Uit die tijd dateren de hiernavolgende zegswijzen in verband met “patat, pataat” of “petater” (7), zoals men een aardappel in het Gents noemt.

Wie “in de patatten zit” is met een of ander mislukt. Iemand is “zo zat of ne patat” of “hij es patat”. Als men dan zijn zat bakkes niet kon toe houden

DEN
ZEEUSCHEN AERT.

In anderen wort van weghen als vooren gheordonneert ten eenen jeshelick, die t'aengaet, respectivelijck te schtervoighen, ende onderhouden de Pointen ende Artikelen certijts gheslutaer op het Ruck vanden Zeeuschen Aert, die men onderhoudt op het Slaycken: TE WETEN.

I. ERST, dat alle soorten van Graenen van buyten int-commende ter vente gheslert ende ghebrocht sullen moghen worden, op den voorseyden Zeeuschen Aert ter oude gheslumeerde plaets, van 's Vrydaghs 's morgheins met het luyden vande Werck-clocke, totten thien uren voor den Noene, ende niet langher, op peyne van by de ghone den selven tijdt excederende, te verbeuren de boete van elken scheelighen groosen van elcken Sack die aldaer open sal ghevoonden worden.

II. Oorts dat gheen Graen-vercoopere en sal vermoghen sijn goet te loven, vercoopen, noch sijn Sacken t'ontbinden, t en sy de selve al-vooren by den Schepe ghebrocht, ende op t'voorseyde Slaycken ter vente gheslert sijnde ter ure als-vooren, op de boete van dry ponden par.

III. Ende sal de ghone sijn goet ter selve Markt niet vercocht hebbende, ghehanden sijn 'velere te doen voeten op de Coore-markt deser Stede, omme aldaer vercocht te worden, op de verbeurt van 't Graen, ende x. schel. grooten van elcken Sack, ende sal voorts hem regulieren naer d'Ordonnantie vande selve Coore-markt.

IV. Verbiidende alle Voor-coopers, Backers, ende Brauwere op den voorseyden Zeeuschen Aert eenigher-ende Graenen hart, ofte murve te coopen, ofte doen coopen iustelijck noch indreijckelijck, op de boete van twelfligh ponden par, verbeurt van 't Graen, ende voorts ter arbitraire correctie van Schiepenen, gheslert-voert ronde ende plat Sack, ende dat oock aende Brauwere deser Stede aldaer ghepermittert wordt murve Graenen te coopen een ure naer het luyden vande Werck-clocke, soo inden Winter als inden Sommer, alles by provise ende tot weder-coopen.

XXI. Ende alsoo diverse clachten ende doliantien ghe- doen sijn geweest by zentige Calleijen van Landts- liden, woonende ten platten Landen, buyten ende in het ronde deser Stede, vande groote ongheregheligheden dieder d'ghelijckx ghebeuren by de Brauwere, Backers, Vleeschauwere, ende Quocentere, in het coopen ende betalen vande Graenen ende Beellen, die alle Markt- dighen op den Aert, ende Beelle-markt by de voor- noemde Landts-liden vercocht, ende by de Brauwere, Backers, Quocentere ende Vleeschauwere ghe- cocht worden, doende de selve Brauwere, Backers, Quocentere, ende Vleeschauwere, de selve hatrelicke ghecochte Graenen, ende Beellen draghen ende dry- ven t'haerhoer buyse, alwaer sy de voorseyde Landts- liden in betalinge ghevee ongherepermittert Geldt, ende oock ten hoegheren preise als toegelaten werde by de Placcaten van Synre Majesteyt tot groote in- fractie van het selve. Omme waer-inne te voorsiene ende te voorkomen dat d'aldanighe abyffen ofte on- gheregheligheden in toecommende niet meer en wort den ghepermittert in vlijpendontie vande voorseyde Placcaten.

XXII. SOO IST, darren van Hoere ende Wets weghen or- donneert dat van nu voorts alle de Backers, Brauwere, Quocentere en Vleeschauwere, coopen ten Aert- de, ende op de Beelle-markt, eenighe Graenen, ofte Beellen, daer van de betalinge promptelicken ten voorseyden Aerte ende Beelle-markt, ende Landts- liden sullen moeten doen in goeden ghepermittert om Gheslert op de Markt voor het weeten van het goetste Gheslert, ende ten ghesenen hoegheren preise dan by Placcate van synre Majesteyt ghepermittert en wort. Verbiidende voorts aende voornoemde Backers, Brauwere, Quocentere, ende Vleeschauwere wel ende ex- presselicken de voorseyde handelinge te doene t'haer- hoer respective buyse, op peyne van contrarie doen- de te verbeurd' ende boete van vijf en-twintigh Guldens.

Depermittert sijn conserve van Decree ende Werch met Geyns- pette naer d'Ordonnantie den 13. November 1676. By mij ontrentrecht
Schulden de Cook.

AERDAPPELEN- MERKT.

Burgemeester en Schepenen der stad Gent.

Overwegende dat by gevolg der bouwing van een Paleys van Justicie op het Recoletten pleyn, de Aerdappelen-merkt aldaer niet meer kan gehouden worden,

BESLUTEN :

De Aerdappelen-merkt zal, te rekenen met den 4 Mey anstaende, gehouden worden op de Gras-leye.

Het tegenwoordig besluit zal aengeplakt worden ter gewoone plaetsen.

Gedaen in zitting dezen 23 April 1836.

VAN CROMBRUGGHE.

Ter ordonnantie, den Secretaris,

ROTTIER.

Gent, by de Woluwe L. DE BUNSCHEER BRAECKMAN, Stads-druker, Koore-ort.

Fig. 3. De aardappelmarkt verhuist nog maar eens. Nu van het "Recolettenpleyn" naar de "Gras-Leye". (Stadsarchief Gent. Reeks Q 3).

Fig. 4. Op 13 november 1676 vaardigden de "Heeren ende Wet" van Gent de nevenstaande "Pointen ende Artikelen" uit "op het stuck vanden Zeeuschen Aert". (Universiteitsbibliotheek Gent. Fonds Vliegende Bladen I, "Marchés").

D O F F I C E.

HEER ENDE WETH DER STADT GENDT geïnformeert zynde dat de Landts-lieden, die met hunne Graenen ende Boequyt naer den Zeeuschen-Aert gedefineert om aldaer verkocht te worden, de welke buyten de ordinaire Merckt-dagen langst de mudepoorte binnen dese Stadt komen, in plaetse van de selve directelyk te bewegen ende te huyten op het Sluytsken in het ordinaire Aert-huys, bewoont worden te by *Livinus Vlegels*, ghuylk ende opgeset worden soo in Borgers huysen als in de Herbergen oantrent ende op den weg van het voorfeyde Sluytsken staende, waer door den Lepel, Meter, Plaets-geldt, soo wel als den Aert-huys-houder, ende wel naementlyk het publicq merkelyk geprejudicieert wort; SOO IST dat Heer ende Weth voornoemt om daer in te voorzien by Amptiatie van den Regelt ten Aerde ten aenien van den Zeeuschen-Aert, Ordonneren aen ieder een komende met Graenen binnen dese Stadt, te zy to'schepe ofte met waegens (buyten d'ordinaire merckt-dagen) ende gedefineert om op de selve merckt-dagen op den Zeeuschen Aert ter gheselde ure verkocht te worden, zullen moeten directelyk getranporteert ende gelyt worden in het Aert-huys, op pene dat de gone contrarie doende voor ieder contraventie incurren zullen eene boete van dry Carolus Guildens, te verdeelen in conformiteyt van de Concessie Caroline; ende op dat niemant en pre-texere cause van ignorantie, zal dese naer Publicatie geaffixeert worden. Actum in t' Collegie dea 4. Octobre 1756. Ondt. ALBERTUS GOEMAN.

In vóórde in handen van Men Edele Heere der Hoog-Gravende derre Stadt. Alaan in t' Collegie den 5. October 1756. Ondt. ALBERTUS GOEMAN.
Die naer t'overen Ordonnantie d'Orde van Men Edele Heere der Hoog-Gravende derre Stadt made den 14th. Edele 1756. alreer verpreetert van tse tede hem verzegt in de Publicatie ende t'concessie deffor. Alaan den 6. October 1756. Ondt. J. J. DE BOECK.
Van Publicatie naer Transpote naer Colman. Alaan in t' Collegie den 6. October 1756. Ondt. ALBERTUS GOEMAN.

Gepubliceert by 1756/57 van Heer ende Weth met Transpote naer Colman. Ordonnantie deffor 7. October 1756. Ondt. J. J. DE BOECK.

Tot GENDT, by JAN MEYER, Groenoven staats-Drucker, op d'Hoog-poorte in t' gekroont Straet.

Fig. 5. Ordonnantie van 4 oktober 1756 die handelaren in “graenen ende boequyt” die voor verkoop op den “Zeeuschen Aert” bestemt waren, verplicht hun goederen buiten de marktdagen op te slaan in het “ordinaire Aert-huys” op het “Sluseken” bij Livinus Vlegels op straf van “dry Carolus Guildens” boete.

(Universiteitsbibliotheek Gent. Fonds Vliegende Bladen I, “Marchés”).

ter-la frietkerre” waar men “petater-la-friet” kon kopen die gebakken was in “petater-la-frietvet”. Daarvoor moest men eerst de “petaterpelle” er af doen of de “petaters jassen” met “ne petaterschelder”. En wie heeft er nooit gehoord van “taatsespap”, een mengeling van “gestampde petaters” met karnemelk? Daar kon je van eten tot je een “taatsesmuile” had (bol-rond gezicht).

Aardappelen waren sinds het midden van de 18e eeuw een vrij democratisch voedsel. Men at “droge petaters, gestampde petaters, petaters mee vierwerk (ajuiusaus), petaters mee petaters (hard gekookte eieren), petaters mee pellen, kazakken of stijve kleppe (gekookte aardappelen in de pel)”. Ze waren voor een (aard)appel en een ei te koop. Heel wat gezegden

kon men licht aan “ne pataat, ne petater of een petateringe” gera-ken, wat niet zo best was, want een rammeling was nooit welkom. Had er iemand “vijftig pataaten” moeten geven voor een nieuwe hoed, dan was dat vet betaald, want vijftig frank was vroeger niet weinig en wie “ne petaterneuze had”, mocht zich verheugen over een welgescha-pen reukorgaan.

Waren de aardappelen goed ge-lukt, dan had men een goed “peta-terjaar”. Petaters kocht men bij een “petatermarchand” of een “pe-taterkoopman”. Men bewaarde ze in een “petaterbak”. Wou men er “petaterblomme” van maken, dan moest men ze raspen en in water zetten. Daarvan kon men ook “pe-tatersiroop” maken of lekkere “pe-taterbeschuut” bakken. Dit was een soort beschuit gemaakt van “petaterblomme” met wit suiker, geslagen eieren, op papier of op de plaat gebakken.

Een “petaterbeschuutse” daarente-gen was een vriendelijk meisje, soms ook een lief of een minnares en daar betaal men daar weer liever niet in.

Verder kende men nog een “peta-ter-la frietkerre” waar men “petater-la-friet” kon kopen die gebakken was in “petater-la-frietvet”. Daarvoor moest men eerst de “petaterpelle” er af doen of de “petaters jassen” met “ne petaterschelder”. En wie heeft er nooit gehoord van “taatsespap”, een mengeling van “gestampde petaters” met karnemelk? Daar kon je van eten tot je een “taatsesmuile” had (bol-rond gezicht).

met “petater” slaan op de geringe waarde van deze groente. Zo zei men : “trouwen voor petaters”. Wie tegen een te lage prijs een loteling (8) ver-ving, was “opgegaan voor ne zak petaters”.

Als iemand stierf hoorde men wel eens zeggen : “nog ene die geen petaters niet meer zal eten”, of “hij es naar petaterland”.

Wanneer men van zeer weinig moest leven, at men “petaters met zoekt-de-visch”.

Kinderen of “kleine petaterkes” speelden vroeger soms met een “petater-pistool”. Dat was een speeltuig gemaakt van een pennestok waarmee men stukjes rauwe aardappel wegschoot. Als volksspel was “petaterkoers” populair (9).

Wie nu denkt dat het al gedaan is, heeft het mis. Hij moet nog een beetje geduld hebben, “de petaters zijn nog niet gebraden”. Wanneer men onderweg verscheidene zwangere vrouwen tegen gekomen was, zei men : “De petaters zijn goed gelukt!”. Moest men een plasje maken, dan “ging men zijn petaters afgieten”. En wat te denken van deze tekst uit 1797 van Vader Gys (2, 125)? :

“Omdat ik mij niet meer in perykel wil stellen van de petaters van mijn gat geschoten te worden.”

Op de vraag : “Wat is er t’ eten?”, antwoordde men schertsend : “Petaters mee pellen!”. Waarop als wederwoord volgde : “Die dat eet, die gaat naar d’helle!”. Een Gentse sloeber dierf op de vraag : “Wat is er t’ eten?” al eens antwoorden : “Petaters mee scheten!” of “stront mee irreweten!” (erw-ten).

Wie daardoor misnoegd is en mij “petaters mee zure sjsse” of “petaters mee schellekens” wil voorzetten, die mij “ne vieze vuile petater” vindt, daar zeg ik “een petaterhoofd” of domoor tegen, want die kent zijn Gents niet. “Waar dat ons Heere toch allemaal zijn petaters laat voor groeien...”

Eddy LEVIS

NOTA’S

- (1) Uitgegeven door de Vlaemsche Bibliophilen, 2 september 1563 tijdens het scheidend van Monseigneur Nicolas Triest.
- (2) Thans kanaal van Terneuzen.
- (3) Zie G. T. julinummer 1987, foto’s p. 218.
- (4) Zie “Gids voor oud Gent” door Guydo Deseyn p. 495-496.
- (5) Hier wordt weer het Memorieboek van 1563 geciteerd.
- (6) J.J. Steyaert : “Volledige beschrijving van Gent...” 1857, p. 284.
- (7) pataat : < Sp. meelachtige wortelknol van de Cassave *Ipomoea batata*; vroeger sprak men niet alleen over “aerdt-appel” maar ook soms over “aerdt-peer, zeugebrood of varkensbrood”.

- (8) Hij die zich bij de militieloting door het trekken van een "slecht" nummer bij het leger had laten inlijven. (Afgeschaft in 1910).
- (9) Petaterkoers : loopkoers met een aardappel op een soeplepel?
Ook Lievevrouw-Coopman geeft in "Spelen mijner jeugd" geen uitsluitel over dit loopspel. Wie helpt ons verder?
- (10) De basisinformatie is ontleend aan "Gent in oude prentkaarten" van A. Verbeke en J. De Cavele, p. 34.

BRONNEN

- Frans De Potter, "Gent van de Oudste tijden tot heden" - 1882-1902.
- J.J. Steyaert, "Volledige beschrijving van Gent..." - 1857.
- Dr. Victor Fris, "Oude straatnamen van Gent" - 1925.
- Lodewijk Lievevrouw-Coopman, "Gents Woordenboek" - Gent 1974.
- Fonds Vliegende Bladen, "Marchés" (Rijksuniversiteit Gent).
- "De Markt" - M.I.A.T. - 1988.
- A. Verbeke en J. Decavele, "Gent in Oude prentkaarten" - 1979.
- Guido Deseyn, "Gids voor oud Gent" - 1984.
- Alfons Van Werveke, "De aardappel als volksvoedingsmiddel in Vlaanderen" uit : "Gedenkbladen uit het leven onzer voorouders" - Gent 1936.

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE GENTSE BRUGGEN (Vervolg)

DE COUPURE

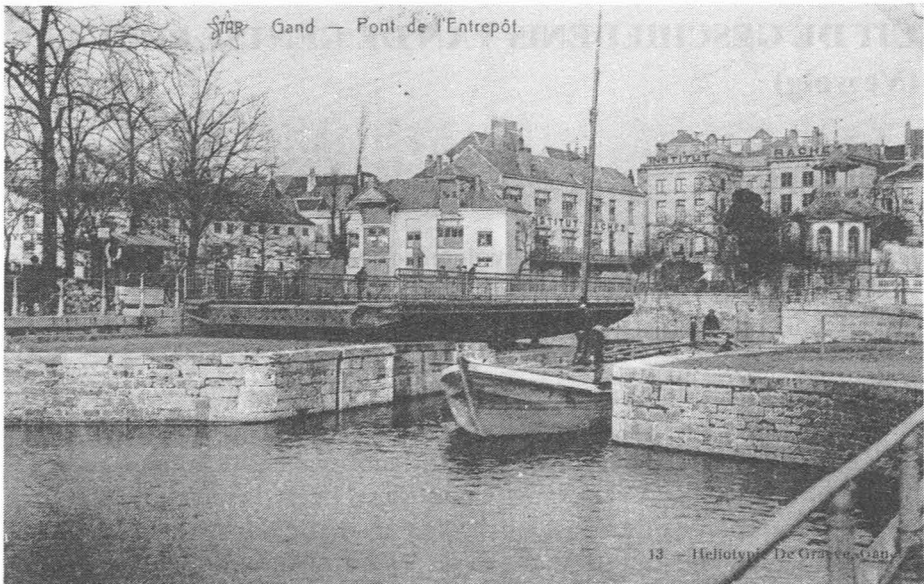
In dit hoofdstuk zullen achtereenvolgens de volgende bruggen behandeld worden : St.-Agnetebrug, Hospitaalbrug, Rozemarijnbrug, Ex-Rasphuisbrug, Contributiebrug, Bargiebrug, Groendreefbrug, Guislainbrug.

Bij het graven van de Coupure (1751-1753) werden niet alleen vier bruggen gebouwd doch men brak ook talrijke verouderde, vaste bruggen af welke over de Leie lagen, en verving ze door draaibruggen. Nu konden zeeschepen vanuit de Brugse Vaart, langs Coupure en Leie, de havenplaatsen aan de Predikherenlei en de Graslei bereiken en via de bocht van de Leie het noordelijk gedeelte van de stad aan de Visserij-Coupure (ook wel Rommelwater genoemd) aanleggen.

Voor het bedienen van de talrijke nieuwe draaibruggen was er een bijzondere regeling voorzien : de uitbating ervan werd in pacht gegeven. De bruggenhouder was verplicht het "Reglement over de pachters van draaibrug-

Coupure en Verloren Broodstraat.

gen binnen Gent”, van 11 september 1753, te onderhouden. Zijn taak was het, om de acht dagen de brug te reinigen en het draaimechanisme te smeren. 's Winters zorgde hij, bij valavond, voor de verlichting. Op zondag, heiligendag en op vrijdagvoormiddag bleef de brug voor de scheepvaart gesloten. Het openen en dichtdraaien was een lastig werk : veelal was het logge raderwerk moeilijk te hanteren, zodat de bruggenhouder niet zelden een helper in dienst had.

Terzelfdertijd met het verschijnen van de draaibruggen, ontstonden de wacht- of schuilhokjes voor de brugdraaiers. De meeste van die houten huisjes zijn tegenwoordig verdwenen of buiten gebruik. Aan de St.-Agne-tebrug en de Contributiebrug staat er nog een stenen huisje.

Heden bestaan er nog slechts vier beweegbare bruggen in het Gentse, die nog dagelijks bediend worden : Lousbergbrug, Muide-, Meulestede- en Wondelgembrug.

In 1901 verscheen, in dagblad “Het Volk”, een artikel over de brugdraaiers, welke ik mijn lezers niet wil onthouden :

“De zondagrust onzer brugdraaiers.

Zoals men weet, worden thans groote werken uitgevoerd aan het Tolhuis te Gent, wat voor gevolg heeft dat de schepen, die de stad moeten in- en uitvaren, nu voor minstens zes maanden, in plaats van het Verbindingskanaal, langs de Leie moeten komen. Dit brengt aan de bruggendraaiers een werk bij, dat niet uit te houden is. En er is hoegenaamd geen spraak van helpers of van loonsverhoging.

Op den hoogdag van Paschen zijn de bruggen der Coupure, tusschen 9 en 12 ure voormiddag, twintig maal moeten gedraaid worden! En zeggen dat het hoogdag was!

De brugdraaiers moeten 's Zomers dienst doen van 4 tot 9 ure 's avonds. Wanneer zij zoo onophoudelijk de zware bruggen moeten open- en toedraaien, gedurende 17 uren, mag men het toch wel een ondoenlijk werk noemen.

't Is daarom dringend noodig dat de onmogelijke werkvoorwaarden van die lieden door de bevoegde overheid verbeterd worden.

Een tweede kwestie is de zondagrust voor de brugdraaiers. Deze hangt natuurlijk af van de zondagrust der schippers.

Welnu, de schippers zijn in groote meerderheid geneigd 's zondags niet te varen, maar zulks zou door eene wet moeten verplicht gemaakt worden, beweren zij, anderszins wordt hun de konkurrentie aangedaan door degenen die geen eerbied hebben voor 's Heeren dag.

't Is bij de schippers evenals in de private nijverheid en in de handelswereld : eenig onwilligen beletten de invoering der zondagrust. Welnu, dan kome maar de wet!

't Mag niet dat in het Katholieke België, eenige onwilligaards de wet opdringen van den zondag door slaaflijk werk te ontheiligen!

De Rozemarijnbrug anno 1905.

De wetgeving heeft den plicht degenen te beschermen die het goede willen. Degenen die in deze zaak het goede willen, zijn dezen die 's zondags zouden willen rusten, om terzelfdertijd eens de gelegenheid te hebben aan iets anders te denken dan aan wereldsche zaken."

Een maand later vernamen we door dezelfde krant enkele gegevens over de verdiensten van onze bruggen bewakers :

"Vrijdag 24 mei 1901.

De bruggendraaiers van den Staat winnen van 2,20 tot 2,30 fr. per dag. 's Zomers moeten zij daarvoor 17 uren per dag dienst doen. Zij winnen dus nagenoeg 13 cent per uur. 's Winters moeten zij zelve de kolen kopen om het wachthuisje te verwarmen!"

Wie zei ook alweer : "Die goede oude tijd"?

N.B. 1e gedeelte uit "Gent op de wateren en naar de Zee" van J. Decavele.

ST.-AGNETEBRUG

Voor de verbinding van de Coupure met de Leie, in 1751-1753, werd een sas gebouwd, weldra St.-Agnete-sluis genoemd, net zoals de brug die, op het einde van het sas, aan de kant van de Leie, de verbinding van het wegverkeer verzekerde tussen de Lindenlei en de Coupure.

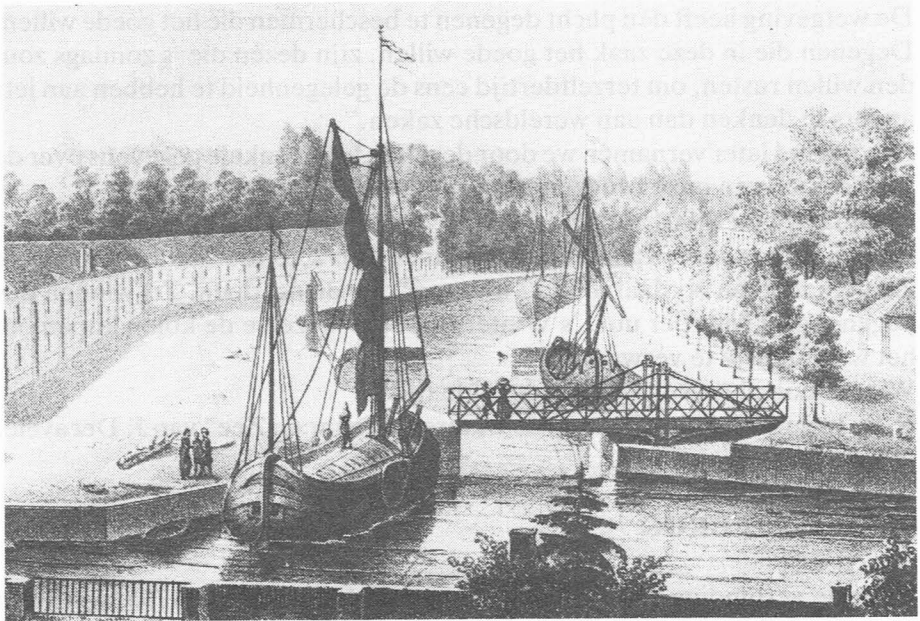
Met deze sluis hoopte men het waterpeil van de Brugse Vaart zo laag mogelijk te houden, ook bij lage waterstand van de Leie, zodat schepen met een zo groot mogelijke tonnemaat tot in Gent zouden geraken.

Weldra bleek dat dit opzet mislukt was : het niveau van de Coupure en de Brugse Vaart kon niet noemenswaardiger hoger gehouden worden dan dit van de Leie. Mettertijd werden de sasdeuren dan ook zonder meer opengelaten. Rond 1823 werden ze uit hun hengsels gelicht en definitief verwijderd. Nu nog zijn het metselwerk van de kom en de twee oorspronkelijke sluishoofden, met de twee gleuven, waar de poorten in draaiden, zichtbaar.

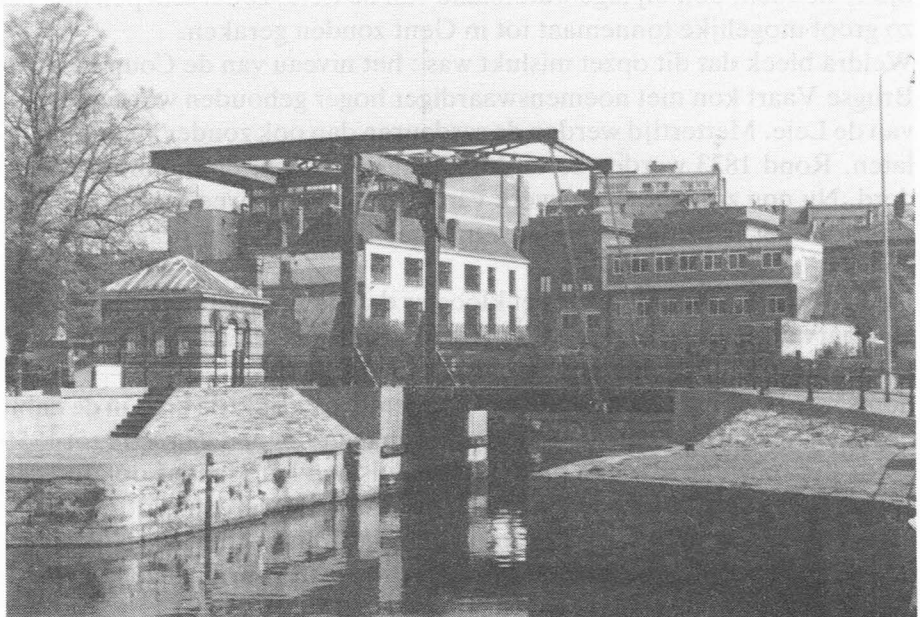
De brug werd genoemd naar het klooster dat zich op de Lindenlei bevond, en waarvan reeds sprake in 1434. Het klooster werd afgebroken om plaats te maken voor de latere Nijverheidsschool, in 1826.

Soms werd de brug "Entrepotbrug" genoemd als zijnde de brug in de nabijheid van het entrepot of stapelhuis dat zich daar bevond van 1779 tot 1855. Door het ontstaan van een nieuw stapelhuis aan het Handelsdok in 1844, verloor het entrepot aan de Coupure zijn belang en werd tenslotte, in 1855, afgebroken om vervangen te worden door het Blindenhuis van J. Van Caneghem (heden nog bestaande doch niet meer in gebruik sinds het einde van de laatste wereldoorlog).

In 1880 werd een metalen draaibrug gebouwd ter vervanging van deze van het begin van 1800.

De Coupure met op de voorgrond de Sint-Agneteburg.
Tekening van omstreeks 1800 uit het "Atlas Goetghebuer" (SAG).

De in 1950 herbouwde Sint-Agneteburg (foto 1981).

De draaibrug, bouwjaar 1880, werd in 1940 opgeblazen door de aftrekken-
de legers. Weldra plaatste men een noodbrug op de plaats van de huidige
Hospitaalbrug, ze was in gebruik tot 1950.

Op 20 oktober 1950 werd, door het bestuur van Bruggen en Wegen, een
aanbesteding gehouden voor het aanleggen van een klapbrug, met een rij-
weg van slechts 3,5 meter en twee voetpaden van elk 1 meter. De nieuwe
brug werd dus smaller dan de voorgaande, als reden daarvoor vermeldde
men : het voorlopig (!) kunstwerk (!) wordt later vervangen door een brug
rechtover de Iepenstraat. Dit voornemen is echter nooit uitgevoerd.

De klapbrug werd in gebruik genomen op 5 november 1951 en is, anno
1985, nog steeds in gebruik. De brug wordt niet meer opengedraaid sinds
de openstelling van de ringvaart in november 1969.

Na de invoering van het éénrichting verkeer op de Lindenlei, op 5 april
1981, is het verkeer over die brug veel verminderd.

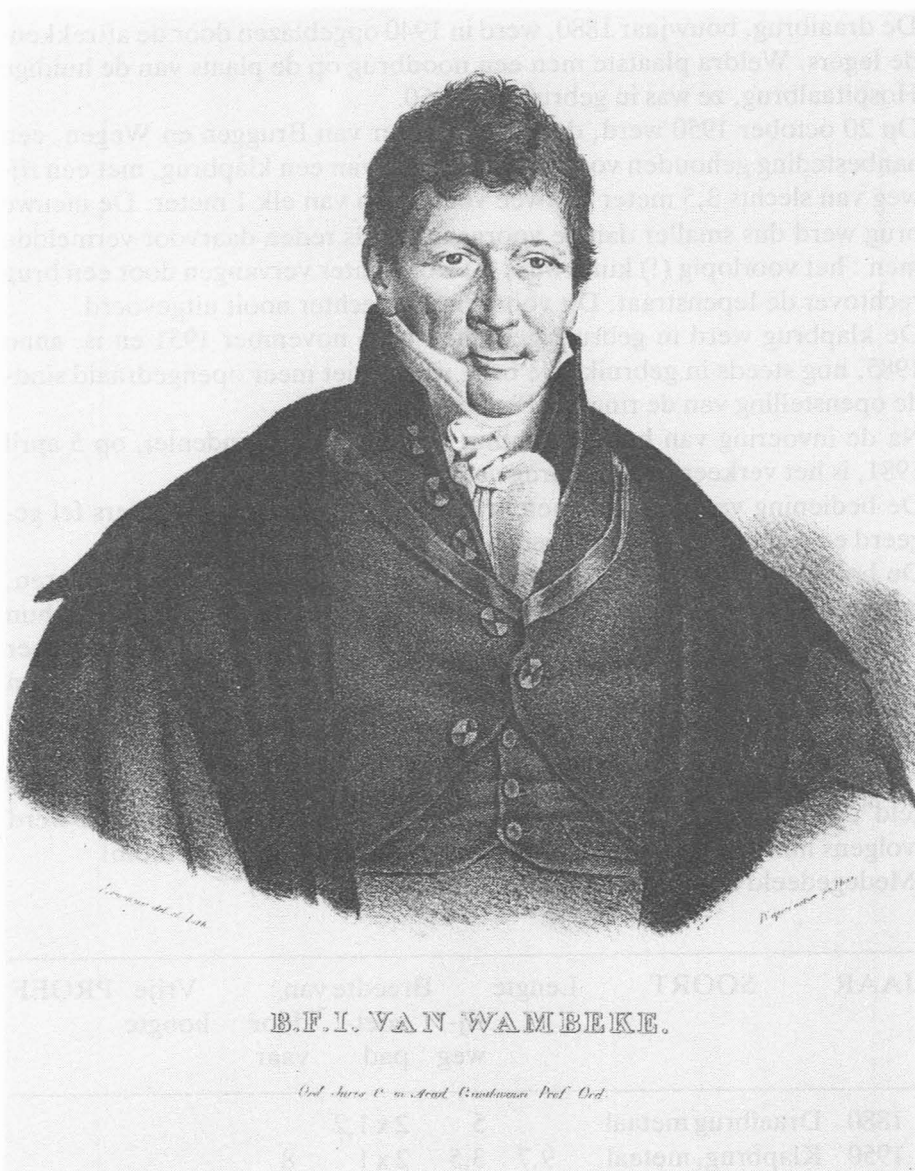
De bediening van de St.-Agnetebrug was door veel brugwachters fel ge-
geerd en wel om de volgende reden :

De boten, komend van de Ketelvest en die de Coupure wilden opvaren,
moesten een zeer scherpe bocht (90°) nemen. Daartoe was het nodig hun
schip aan de kaai van de Lindenlei vast te leggen met een kabel, het roer
volledig te draaien zodat hun boot 90° zwenkte, de kabel los te maken en
dan terug verder te varen. Indien de brugwachter de kabel aannam, vastlei
en terug losmaakte, moest de schipper zijn boot niet verlaten en had dus
veel minder tijdverlies. Hij bedacht de brugdraaiër dan ook met “drink-
geld”. Aangezien het beroep van brugdraaiër steeds onderbetaald werd
(volgens hun eigen getuigenis) was dit “drinkgeld” steeds welkom!
(Medegedeeld door een, op rust gesteld, brugwachter).

JAAR	SOORT	Lengte	Breedte van :			Vrije PROEF
			rij- weg	voet- pad	door vaar	hoogte
1880	Draaibrug metaal	5			2 x 1,2	
1950	Klapbrug, metaal	9,7	3,5	2 x 1	8	

Staatsbrug

M. LABYN
(’t vervolgt)

Bernard Van Wambeke als gewoon hoogleraar aan de rechtsfaculteit v.d. Gentse universiteit. Lithografie van Lemonnier naar een tekening naar levend model van Hess (Prentenkabinet R.U.G.).

GENTSE REVOLUTIONAIRE FIGUREN - DEEL VIII

Bernard Van Wambeke

Bernard François Joseph Van Wambeke werd geboren te Aalst op 9 augustus 1764. (Fig. 1). Hij groeide er op en bezocht waarschijnlijk het Theresiaans College, wat aan de grondslag heeft gelegen van zijn antiklerikale denkbeelden (1). Daarna studeerde hij aan de Katholieke universiteit van Leuven. Men kan hem nochtans als een Gents republikeins figuur beschouwen, want hij vestigde zich alhier in 1786, waar hij bij de Franse inval als “homme de loi” (advocaat) bekend stond. Hij komt uit de gegoede burgerij (2) - zijn vader verwierf bekendheid als “Koninklijk Notaris” en procureur - en ondanks het feit dat hij niet voorkwam op de lijst van de inwoners van het Scheldedepartement die genieten van “une fortune remarquable” (een aanzienlijk fortuin), kan men, aan de hand van een verklaring die hij aflegde de 18 Messidor van het Jaar VII (6 juli 1799), opmaken dat het hem zeker niet aan financiële middelen ontbrak. Toch leefde hij sober van de vrucht van zijn arbeid en had slechts “une domestique femelle” (één huisvrouw) in dienst (3).

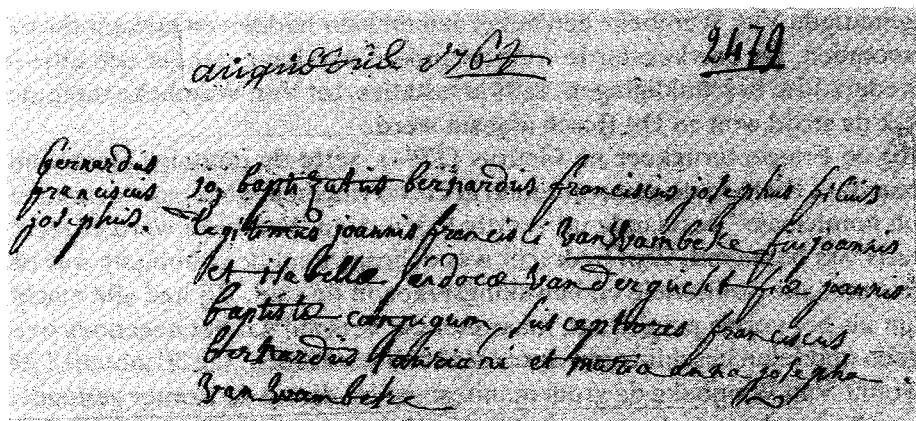

Fig. 1. Geboorteakte van Gerardus Franciscus Josephus Van Wambeke. De Latijnse tekst luidt : “10 (augustus 1764) baptizatus bernardus franciscus josephus filius legitimus joannis francisci Van Wambeke fi(li)i joannis et isabella judoca Van der gucht fi(li)a joannis baptista conjugum, susceptores franciscus bernardus ... (onleesbaar) et maria anna josepha Van Wambeke.”

Vertaling : “10 (augustus 1764) gedoopt Bernardus Franciscus Josephus. Wettige zoon van Joannis en Isabella Judoca Van der Gucht, dochter van Joannis Baptista, gehuwd. Doopheffers Franciscus Bernardus... ? ... en Maria Anna Josepha Van Wambeke (Dooptregisters Aalst. Verzameling F. Leleux).

Was hij Vonckist tijdens de Brabantse omwenteling? Waarschijnlijk wel, gezien hij, zodra de Fransen hier binnenrukten, zich achter hun revolutionaire ideeën schaarde. Toen Meyer een nieuwe gemeenteraad samenstelde ter vervanging van de gemeentelijke autoriteiten, die volgens de Fransen samengesteld was door “le représentant du tyran autrichien” (de vertegenwoordiger van de Oostenrijkse tyran), benoemde hij Van Wambeke als Schepen van de Keure. Indien hij toen reeds niet om zijn revolutionaire ideeën bekend zou geweest zijn, was hij zeker door Meyer niet verkozen geweest. De functies die hem door de gemeenteraad toegewezen werden, waren impopulair en ondankbaar. Hij diende namelijk in te staan voor de niet aflatende en uitputtende opeisingen. Staande voor steeds weerkerende moeilijkheden, had Van Wambeke de moed zijn ontslag aan te bieden, dat echter niet aanvaard werd. De terugkeer van de Oostenrijkers stelde een einde aan deze functies die zijn enthousiasme zeker niet wegdroegen. Tijdens het uitoefenen daarvan kwam hij in contact met Renier Georges Du Bosch (4), die secretaris verkozen werd van “l’Assemblée du peuple de Gand” (volksvergadering), tijdens de manifestatie die doorging in de St.-Baafskathedraal en tijdens dewelke deze vergadering de aanhechting van de stad bij Frankrijk vroeg. (Fig. 2). Waren het hun uiteenlopende karakters of hun verschillende zienswijze op de te volgen politieke lijn die hen diametraal tegenover elkaar stelden? Zeker is dat driftkop Du Bosch en de gematigde Van Wambeke een hekel aan mekaar hadden en mekaar dwarsboomden. De ene koesterde voor de andere zo’n haat, dat die zich uitte in wederzijdse beschuldigingen, zelfs arrestaties, tot Van Wambeke uiteindelijk de strijd won en Du Bosch afgezet werd.

Bij de Franse terugkeer na Fleurus (1794), zette de militaire plaatscommandant Richard de gemeenteraad af en verving hem door een “commission municipale” bestaande uit veertig leden. Van Wambeke werd er secretaris van benoemd. Zijn opdracht was delicaat want de commissie was belast met alle politionele en bewakingstaken in de stad. Zij had alle macht, net als het vorige magistratuur, maar met dat verschil dat het nagenoeg over geen middelen beschikte om deze macht uit te oefenen. Op 30 januari 1796 woont Van Wambeke de grote manifestatie bij die op de Kouter gehouden wordt, waarbij men haat aan het koninkdom zweert. In zijn hoedanigheid van stadssecretaris stelt hij ook de vraag tot aansluiting van de stad bij Frankrijk, die later door Hopsomere aan het “Comité de Salut Public” zal worden overhandigd (zie fig. 2). Men mag zich hier vooral geen verkeerd beeld vormen : de inleidende tekst bij dit verzoek is een vinnige kritiek op de gevolgde politiek in het Scheldedepartement en gaat zelfs zo ver de terugroeping te vragen van “agents ineptes, infidèles et vexatoires” (onbekwame, ontrouwe, onderdrukkende en plagende vertegenwoordigers). Na de aanhechting van België, dat gepaard ging met een diepgaande verandering van alle administratieve structuren van het landsbeheer, werden de

Fig. 2. Prent van P.A.J. Goetsbloets voorstellende :
 “Een afvaardiging van de Gentse burgers verzoekt de Conventie om aanhechting van hun stad bij Frankrijk. 1795.” (Handschriftenkabinet Koninklijke Bibliotheek Albert I, H S II 1492 vol. 3 folio 57 recto. Copyright Koninklijke Bibliotheek Albert I, Brussel).

“Administrations départementales” opgericht onder het gezag van een “Commissaire du Directoire exécutif”, ambt dat, voor wat het Scheldedepartement betreft, toegewezen werd aan Du Bosch. Van Wambeke werd Administrateur van het Departement benoemd, samen met Hopsomere (5), Meyer (6), Graham (7) en Ribbers (8). Het feit dat de bevoegdheden van de een en de andere niet nauwkeurig genoeg bepaald waren en mekaar soms overlaptten, leidde eerst tot afwijkende meningen tussen Van Wambeke en Du Bosch, die de burgerzin van zijn medewerker in twijfel trok (9). Wanneer men na de staatsgreep van Fructidor (10) de administratie uitzuiverde, werd een nieuwe lijst met mogelijke administrateurs opgesteld - waarschijnlijk door Du Bosch - en naar Parijs gestuurd. Op deze lijst is Van Wambeke op de twaalfde plaats gerangschikt met de volgende venijnige opmerking : “Niet in staat verraad te plegen maar bij gelegenheid onvast

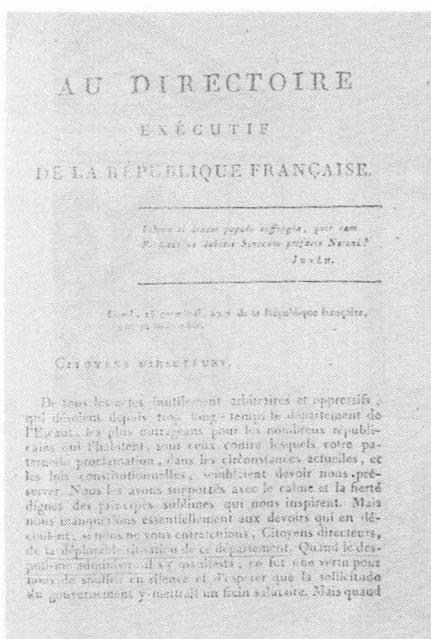

Fig. 3. Brief van Van Wambeke van 15 Germinal Jaar VII (4 april 1799) van uit Gent geschreven aan de leden van het Directoire om de “erbarmelijke situatie” en het “administratief despotisme” van Du Bosch aan te klagen. (Bibliotheek Rijksuniversiteit Gent - G. 1878²)

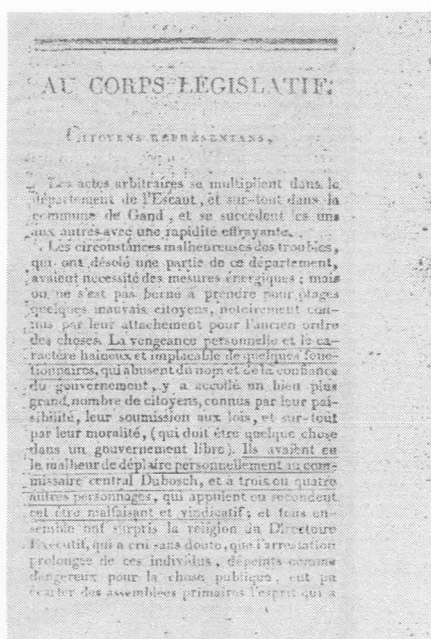

Fig. 4. Van Wambeke schreef op 9 Floreal Jaar VII (28 april 1799) bovenstaande brief aan het Corps législatif, waarin hij “de persoonlijke wraak en het hatelijk onverzoenlijk karakter” van enkele functionarissen aanklaagt. Vooral dat van de “boosaardige en wraakzuchtige Dubosch” en zijn trawanten. (Bibliotheek Rijksuniversiteit Gent).

en besluiteloos, t.t.z. samen deel uitmakend van de vijanden van de Republiek, waarvan men hem beschuldigt” (11)... Het hoeft geen betoog dat de naam Van Wambeke niet weerhouden werd. Hij werd gedegradeerd tot hypotheekbewaarder bij het Bureau der Hypotheken te Gent (12). Hij hield van deze terugzetting in rang een levendige wrok tegen Du Bosch over. Naar aanleiding van de administratieve verkiezingen, liet deze laatste Van Wambeke opsluiten onder het valse voorwendsel van deelname aan een samenzwering. (Fig. 3). Toen het onderzoek niets ten zijnen laste kon inbrengen werd hij na 2 maanden gevangenschap vrijgelaten. Naar aanleiding van de verkiezingen van het Jaar VIII, voor dewelke hij een invloedrijk eersterangskiezer was, liet Du Bosch hem opnieuw aanhouden, nu onder voorwendsel de veiligheid van het departement te waarborgen. Men stelde Van Wambeke voor over zijn vrijlating te onderhandelen met als voorwaarde dat hij zou afzien van zijn verkiesbare plaats in de “assemblée électorale” (kiezerskorps). Hij weigerde, werd naar Parijs overgeplaatst

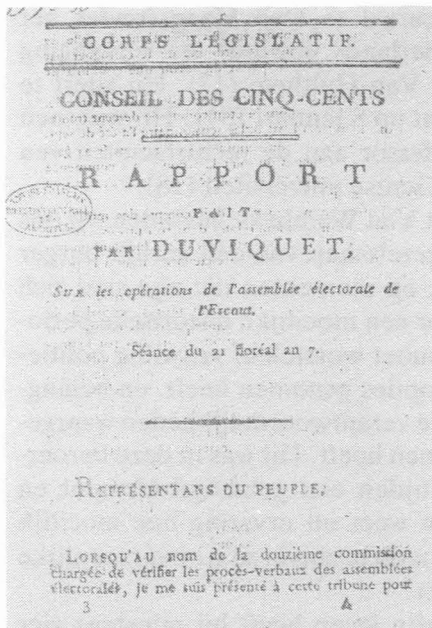

Fig. 5. Rapport betreffende de verkiezingen in het Scheldedepartement, naar voren gebracht in de Conseil des Cinq-Cents door burger Duviquet in de zitting van 21 Floréal Jaar VII (10 mei 1799). (Archives nationales - Parijs. A.D. XVI 34 Escaut).

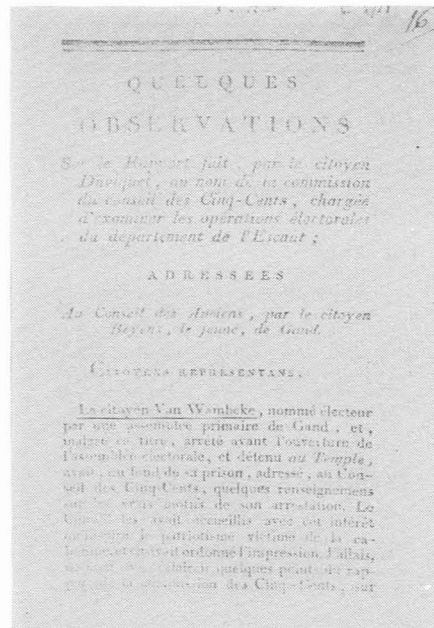

Fig. 6. Toelichting van de Gentse burger Beyens jr. bij het "rapport Duviquet" over het onderzoek naar de verkiezingsverrichtingen in het Scheldedepartement (1799) (Bibliotheek Rijksuniversiteit Gent - B.G. 12000).

en opgesloten in Sainte-Pélagie (13), waar hij een maand verbleef. Toen hij te Gent terugkeerde, richtte hij op 17 november 1798 een zulkdanige vlammende brief tegen Du Bosch aan het Directoire, daarbij diens snelle verrijking onderstrepend en het feit dat hij aan de basis van de Boerenkrijg (14) zou liggen, dat hij de afzetting van zijn tegenstrever bekwam, wiens plaats hij innam als "Commissaire du Directoire exécutif" (15).

Gedurende de korte tijdsspanne dat hij deze functie uitoefende, beijverde hij zich om in een aantal brieven aan het Directoire, die van een zekere moed getuigen, de waarheid te zeggen over de ware geestesgesteldheid die in zijn departement heerste en zette zich - tevergeefs - in voor de teruggave van de kunstwerken die hier bij het begin van de bezetting naar Parijs meegenomen waren.

De staatsgreep van Brumaire (16) maakte een einde aan zijn mandaat. Op 18 juni 1800 werd hij benoemd tot lid van de Prefectuur en daarna als lid van het "Corps législatif" (Wetgevend Lichaam) in 1813. Van 1810 tot 1819 nam hij het voorzitterschap waar van de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen. Daarna was hij secretaris van de Tweede Kamer van de Staten

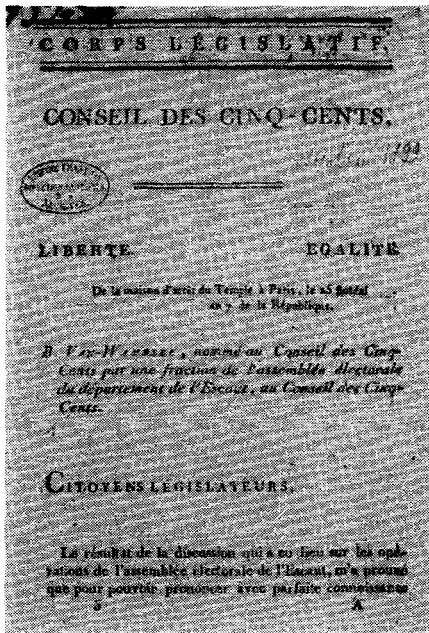

Fig. 7. Toen Van Wambeke in de Conseil des Cinq-Cents benoemd werd, hield hij er een redevoering waarin hij lezing gaf van de brief die hij tegen Du Bosch schreef vanuit de gevangenis van de Temple te Parijs op 25 Floréal Jaar VII (14 mei 1799). (Archives nationales -Parijs. A.D. XVI 34 - Escaut).

van meined beschuldigen. De Grondwet werd telkens gewijzigd, en dit is geen afbreuk doen aan zijn eed van trouw, maar gehoorzamen aan de nieuwe grondwet, aangezien de oude door inwendige of uitwendige gebeurtenissen afgeschaft werd en een nieuw regime met definitief karakter geïnstalleerd werd.

Zijn landgenoten hebben zich niet vergist toen zij midden de wisselvalligheden van hun dagelijks leven, in hem de vertrouwensman bleven zien die hun achting waard was.

Fernand LELEUX

“Figures revolutionnaires gantoises”

Vertaling, documenten en verklarende nota's Eddy LEVIS

NOTA'S

- (1) Van Wambeke had niets van een Jacobijn maar zeker ook niets van een klerikaal. Vaak gebruikte hij een Voltairiaanse taal. Zo schreef hij op 12 Fructidor van het

Generaal te Den Haag (onder het Nederlands bewind) ter vervanging van Van Hulthem (17). Hij stierf te Gent op 8 januari 1841. Hij was toen professor aan de rechtsfaculteit van de Gentse universiteit (18).

Met Van Wambeke bevinden wij ons in gezelschap van een eerlijk burger die, op momenten dat zijn stad zich door een moeilijke historische periode moet worstelen, vrijwillig politieke opties genomen heeft, en belangrijke verantwoordelijkheden waargenomen heeft. Hij was in deze beroerde tijden een gematigd element en men weet uit ervaring hoe moeilijk het is dit te zijn in zo'n onverzoenlijke sfeer.

In zijn leven heeft hij minstens vier keer de eed van trouw afgelegd aan de grondwet en haat aan het koninkdom; en toch heeft hij, zoals zovele anderen met hem, keizer Napoleon, Willem I van Oranje en Leopold I van België gediend. Zijn trouw aan de verschillende constituties is onloochenbaar, maar men kan hem niet

Jaar VII (29 augustus 1799) naar de Minister van Binnenlandse Zaken : “Les prêtres, à ce nom l’indignation se soulève, lorsque l’imagination se retrace les crimes que ces misérables ont à se reprocher! ...”; vertaald : “De priesters, de naam alleen al wekt verontwaardiging wanneer de verbeelding opnieuw de misdaden oproept die deze ellendelingen zich te verwijten hebben.” en de 21e Vendemaire van het Jaar VIII (13 oktober 1799 : “La jeunesse s’accommode assez bien de l’absence de tous cultes et quoi qu’il soit de bon ton, ici comme ailleurs, dans quelques cotteries de ne parler qu’avec mépris des cérémonies d’un culte assermenté, on voit percer à travers ce persifflage (sic), de la malveillance, je ne sais quel esprit de philosophie qui accoutume à parler très lestement sur le compte de certains mystères dont on ne prononçait naguère l’objet qu’avec respect.” Vertaling : “De jeugd past zich goed aan aan de afwezigheid van enige godsdienst en, wat de goede manieren betreft, hier zoals elders, praten zij in klikjes slechts met misprijzen over de ceremoniën van een beëdigde cultus. Doorheen deze spotternij klinkt kwaadwilligheid. Ik weet niet welke filosofische ingesteldheid hen gewoon maakt zo ongeneerd te praten over bepaalde mysteries waarover men zich nog niet zo lang geleden met het meeste respect uitsprak.” (Zie Nève : “Gand sous la domination française. 1792-1814” p. 364 boven. Archives nationales Paris, F 1 c III Escaut 4).

- (2) Vader Jean-François Van Wambeke, moeder Isabelle Josine Van der Gucht. Hij was gehuwd met Rosalie Cooman en had twee kinderen. Hij woonde in de Lange Steenstraat te Gent (toen nr. 130) in de “Refuge van Drongen”. In deze buurt woonden trouwens heel wat rechtsgeleerden. Denken we maar aan de nabijheid van het Gravensteen, waar in het Ancien Régime de Raad van Vlaanderen zetelde.
- (3) Hij verklaarde op 18 Messidor van het Jaar VII (6 juli 1799) “1°, Etre propriétaire de sa maison, rue des pierres, Section des Droits de l’Homme. 2°, Avoir joui pendant l’An VII d’un revenu sujet à la contribution foncière de fr. 1263,75. 3°, d’Avoir perçu en salaires, comme conservateur des hypothèques, fr. 315 et 5, et d’avoir à son service “une domestique femelle”. Deze verklaring werd vastgesteld op blz. 42 van het bevolkingsregister van het Jaar VII, 3e sectie. Stadsarchief Gent I.1.17) Vertaling : “1°, Eigenaar te zijn van zijn huis in de Steenstraat, gelegen in het gedeelte genoemd “Droits de l’Homme” (Mensenrechten). 2°, Gedurende het Jaar VII genoten te hebben van een belastbaar inkomen van 1.263,75 F. 3°, Als hypotheekbewaarder 315,5 F wedde ontvangen te hebben en slechts één vrouwelijke bediende in dienst te hebben.”
- (4) Zie volgend artikel in het julinummer van G.T.
- (5) Zie G.T. mei 1988, blz. 160.
- (6) Zie G.T. juli 1988, blz. 223.
- (7) Zie G.T. november 1988, blz. 299.
- (8) Ribbers : werd kort nadien afgezet en vervangen door Van Heeren, omdat hij zou deelgenomen hebben aan een militaire munitie te Axel. (zie Nève : “Gand sous la domination française. 1792-1814” blz. 30).
- (9) Bij een brief van Du Bosch van de 1° Germinal van het Jaar VII (22 maart 1799) zitten rapporten, opgesteld door de commissarissen van de Burgerlijke en Correctionele Rechtbank, die Van Wambeke als verdacht en anti-patriottisch afschilderen. (Archives nationales, Paris, F 1 C. III, Escaut 1).
- (10) Staatsgreep van Fructidor : 18 Fructidor van het Jaar V of 4 september 1797.

- (11) De originele tekst luidt : “Patriote incapable de trahir, mais vacillant dans l’occasion, c’est à dire composant avec les ennemis de la République, dont ont l’accuse.”
- (12) Daarnaast was hij ook administrateur “des Hospices civils” of de Burgerlijke Godshuizen (de ouderlingengestichten).
- (13) Sainte-Pélagie : Voormalige beruchte gevangenis in de rue du Puits de l’Ermite ingericht in de gebouwen van een klooster voor “filles repenties” of meisjes van berouw. Het gebouw werd in 1899 afgebroken.
- (14) Boerenkrijg : Opstand die op 5 september 1798 in Vlaanderen uitbrak tegen de anti-kerkelijke en anti-godsdienstige politiek van het Directoire en ook tegen de conscriptie of verplichte legerdienst. Nederlaag van de “Brigands” of boeren te Hasselt op 4 december 1798. Boerenkrijgmuseum te Overmere.
- (15) Commissaris van het Uitvoerend Directorium.
- (16) Van Hulthem : zie G.T. november 1988, blz. 267.
- (17) Een gedeelte van de inhuldigingstoespraak van zijn installatie als professor in Burgerlijk Recht werd opgenomen in de “Annales Academiæ Gandavensis” van 1819-1820.
- (18) Zijn zoon François werd nog onder het Hollands bewind benoemd tot Procureur des Konings te Kortrijk en zijn dochter Julie huwde notaris Eduard Van Damme te Gent. (Nève : “Gand sous la domination française. 1792-1814”, blz. 365).

UITHANGBORDEN TE GENT (Vervolg)

Dat men, door de eeuwen heen, dikwijls *planten en bloemen* verkoos als gevelversiering zal wel niemand verwonderen.

Omstreeks de eeuwwisseling plande men de *Baudelostraat*. De Ottogracht was juist gedempt en de voornoemde nieuwe straat werd de kortste verbinding tussen de hovingen van de vroegere Kruidtuin en de Vrijdagmarkt.

In deze straat werden, o.m. door de bouwmeester G. Semeij verscheidene gevels in de zgn. “historische” stijl opgetrokken. Sommige dezer huizen zijn merkwaardig omwille van hun façadeversiering. Men kan er o.m. de gepolychromeerde gevelsteen bewonderen waarop een prachtige zonnebloem staat afgebeeld.

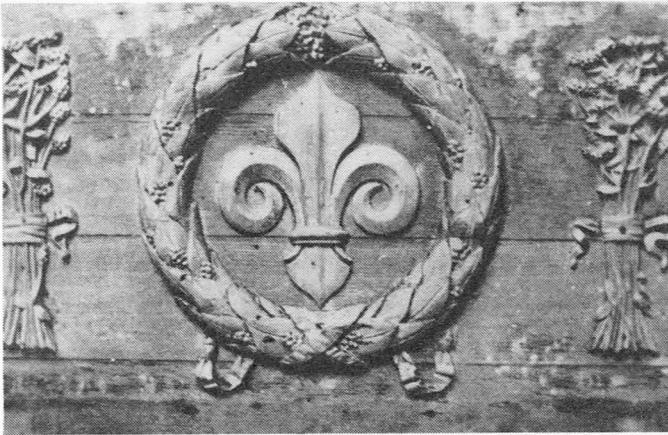
Gestileerd en omgeven van een krans van graan en loof steekt de lelie uit op de reliëfsteen in de *Meerseniersstraat*. De “Lelie” stond reeds als brouwerij vermeld in het gildeboek der pijnders in 1494.

Oorspronkelijk is de gevelsteen, gemetseld in een oude façade in de *Moleenaarstraat*. Het zandstenen reliëf is erg verweerd maar men ziet er nog duidelijk een boom op afgebeeld.

In het *Museum voor Volkskunde* treft men een schildvormig zandstenen uithangteken “In den Druiftak” aan. Op deze goed bewaarde gevelsteen

Baudelostraat 7,
Zonnebloem.

Meerseniersstraat 10,
De Lelie.
(Foto : Stadsarchief,
Gent).

Molenaarstraat 3,
Boom.

Inden Druiftak. (Museum voor Volkskunde, Gent).

Dubbele roos.
(Gents Museum voor
Stenen Voorwerpen).
(Copyright A.C.L.
Brussel).

Steendam 49,
De lelie.

zien we de benaming en de naam van de winkelier “bij Cant. De Speke”. De druifstak, met links en rechts een blad werd in reliëf uitgebeeld.

De Gentse Wegwijzer van 1870 vermeldt een “Druifstak” op de Korenmarkt en De Potter heeft het over een huis in de Lange Munt “ghenaempt den Druifstak, vry huys ende vry erfve wesende” (Weezenboek, 1699-1700) (30).

Uit de belangrijke verzameling van het *Gentse Museum voor Stenen Voorwerpen* kennen we een licht gepolychromeerd exemplaar waarop het reliëf sterk is uitgesleten. Een dubbele roos staat erop afgebeeld. De omlijsting bestaat uit voluten. Een leliemotiefje blijkt de hoeken te hebben versierd. Drie (later) ingekapte cijfers zijn merkbaar aan weerszijden van het roosmotief. Zinnebeeld van de stilzwijgendheid, symbool van liefde en schoonheid, kwam de roos als uithangteken reeds vroeg voor. In de 15de eeuw trof men “Inde roose” reeds aan “up meerem bachten tempelhuus” en verder “over de nieubrugge en buter ketelpoorte”.

Vermelden we tenslotte nog twee zeventiende-eeuwse huisbenamingen op het *Steendam*. "In het Roosken" is reeds gesloopt. Volgens een onduidelijke foto uit het Gentse Stadsarchief stond de tekst op twee gevelstenen ingemetseld in een trapgevel.

"De Lelie" werd geplaatst onder het hoogste raam van een gevel met driehoekig fronton en afgezoomd met S-vormige voluten. Aan weerszijden van het gevelsteentje staat de bouwdatum te lezen : anno 1697.

(29) Deruelle, M., Een Gentse Gevelsteen, Oostvlaamse Zanten, 1958.

(30) De Potter, F., op.cit., VI, p. 163.

Lode HOSTE
('t Vervolgt)

ZIVIL-ARBEITER BATALJON NR. 4 TE GENT

TOELICHTING 1

Naar aanleiding van het artikel : "ZIVIL-ARBEITER-BATALJON 4 TE GENT" kreeg ik een telefoontje van een 84-jarige heer die mij verdere informatie bezorgde over Dr. Freund waarvan sprake in jg. 1988 blz. 345. Dr. Freund was van joodse afkomst en was in Berlijn een bekend psychiater. Toen het in de dertigerjaren de joden moeilijk gemaakt werd, kon Dr. Freund via de steun van een zeer hoog geplaatst Nazi-functionaris wiens familielid hij succesvol behandelde, over de Nederlandse grens komen, zonder enig officieel document daartoe. Hij was vertrokken met een klein valiesje met Duitse Marken die hij hier toch via-via wist om te wisselen. Langs Nederland bereikte hij vóór Pasen 1938 Gent, waar hij nog vele kennissen had van tijdens de 1e W.O. Hij kreeg er onderdak bij Prof. Gunzburg (1) in de Karel Van Hulthemstraat, waar hij een paar weken à één maand verbleef.

Omdat hij tijdens de Duitse bezetting van 1914-1918 heel wat discrete diensten bewezen had en tussengekomen was voor heel belangrijke en vooraanstaande Gentenaars, kon hij nu op wederdienst rekenen. Hij zocht te Gent allerlei adressen op, om te pogen naar de Verenigde Staten te emigreren, waar hij zijn beide zonen wou vervoegen, die reeds veel vroeger Duitsland verlaten hadden. Hij overwoog stappen te doen naar het gemeentebestuur

Fig. 1. Het Post-Hotel op de Kouter, waar Dr. Freund in mei 1916 de oorzaak van de typhusbesmetting ontdekte. (Uit : "Kriegsalbum von Gent - Herausgegeben von der Photographischen Abteilung der Kommandantur - Gent 1916". p. 122, foto 264. Verz. Levis).

Fig. 2. Oberstleutnant (luitenant-kolonel) Ostertag, chef van de Generale Staf van de Etappen-Inspektie van het 4e leger, eerste dodelijk slachtoffer van de typhusepidemie. (Uit : "Kriegsalbum von Gent - Herausgegeben von der Photographischen Abteilung der Kommandantur - Gent 1916". p. 3, foto 3. Verz. Levis).

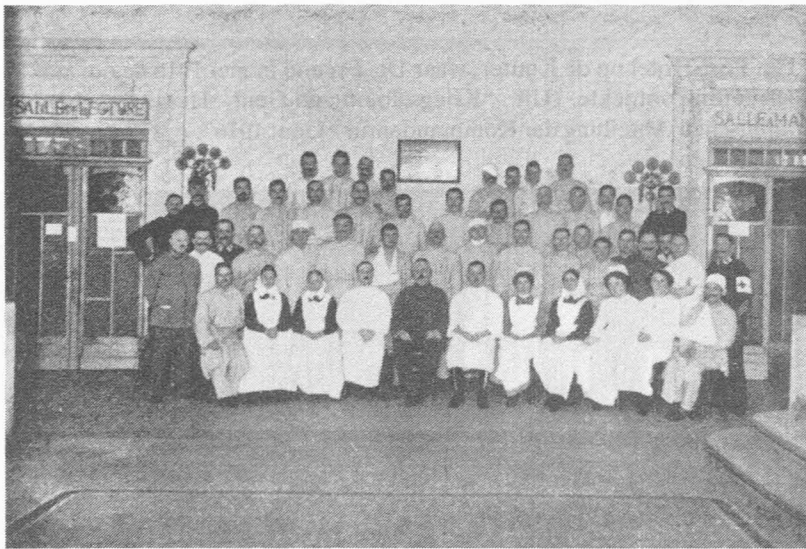

Fig. 3. Kriegslazarett "FLANDRIA" in het "Flandria-Palace" op het Maria-Hendrikaplein aan het St.Pietersstation, waar een aantal door typhus besmette officieren in quarantaine verbleven.

(Uit : "Kriegsalbum von Gent - Herausgegeben von der Photographischen Abteilung der Kommandantur - Gent 1916" p. 28, foto 52 en 53. Verz. Levis).

om hem hierin te helpen. Dit werd hem sterk afgeraden, doch men bracht hem in contact met een vertrouwensman op het Ministerie van Financiën, die de migratie kon regelen. Deze persoon is mijn zegsman, maar hij wenst op reden van privacy verder onbekend te blijven. Dr. Freund is hem daar komen voor bedanken. Dr. Freund sprak vloeiend Frans, maar met een Duitse tongval, wat hem dan toch in staat stelde gemakkelijker met de toen nog hoofdzakelijk Franssprekende bourgeoisie contacten te onderhouden.

Tijdens de 2^e W.O. heeft mijn zegsman niets meer over Dr. Freund gehoord, doch na de oorlog heeft hij langs diplomatieke weg de bevestiging gekregen dat Dr. Freund zich via Frankrijk in de Verenigde Staten gevestigd had, waar hij een gerenomeerd psychiater werd.

Een interessant detail is wel dat Dr. Freund aan de basis lag van de ontdekking van de typhusbesmetting in het Post-Hotel op de Kouter (rechts naast de Beurs, waar zich nu de Openbare Stadsbibliotheek bevindt). Heinrich Wandt schrijft daarover heel uitvoerig in zijn 2e deel van "Etappeleven te Gent - Kanttekeningen bij de Duitse ineenstorting" Hoofdstuk 7, blz. 49-52 : "De Typhus-Besmetting in het Post-Hotel" (zie fig. 1). In het kort komt het hierop neer :

In mei 1916 werden enkele stafofficieren van de Etappen-Inspectie, die in het Post-Hotel logeerden, ernstig ziek ten gevolge van een typhusbesmetting. De eerste twee slachtoffers waren luitenant-kolonel Ostertag (zie fig. 2), chef van de Generale Staf van de Etappen-Inspectie en kapitein von Humbert, eveneens van de Generale Staf. De eerste werd op de Westerbegraafplaats op de Brugse Poort begraven. Verder werd ook ritmeester graaf Hermersberg ernstig ziek, doch deze herstelde na weken in het "Hospitaal Flandria" (zie fig. 3) doorgebracht te hebben. De overige zieke officieren genazen allemaal. Alle gewone soldaten, die daar als knecht of als ordonnans werkten, hadden van de ziekte niets ondervonden, want zij waren preventief ingeënt geworden. Alleen voor officieren was deze inenting niet verplicht...

Toch werd iedereen die in het Post-Hotel gelogeed of gewerkt had, voor drie weken geïnterneerd. De soldaten werden in quarantaine gehouden in het Militair Hospitaal te Ekkerghem (2). De bedienden werden verplicht zich te laten inenten en er eveneens in afzondering te gaan. Het Post-Hotel werd gesloten. De officieren en hun ordonnansen werden ondergebracht in het Hotel Royal op de Kouter (3). Eerst mocht het Post-Hotel gedurende het verder verloop van de oorlog door geen militair meer betreden worden. Na allerlei saneringsmaatregelen en veel heen-en-weer-geloop, mocht directeur Clément zijn etablissement na enige tijd toch weer openen. Heinrich Wandt verhaalt letterlijk verder :

"De Staf-dokter Dr. Erwin Freund van Berlin-Südende, de bekende en de door de Gentenaars beminde Kommandantuurdokter, die vele kwade be-

Fig. 4. Prof. Dr. Nico Gunzburg van de Gentse Rijksuniversiteit, die aan Dr. Freund gastvrijheid verleende tijdens diens verblijf te Gent in 1938.

smettingen tegengehouden heeft, ontdekte ook de bron van typhus-besmetting in het Posthotel. Het was een jong Gentsch meisje, wonende op de Kraanlei, dat in de keuken van het Posthotel als afwaschmeisje gebruikt werd. Zij had de ziekte opgedaan in het oude onreine huis van hare moeder, aan het water gelegen, en had de besmetting binnengebracht in het Posthotel.” (Einde citaat).

Tot daar het relaas over Dr. Freund.

Wij houden ons steeds aanbevolen om persoonlijke wedervaren, correcties of inlichtingen van gelijk welke aard te noteren en die eventueel later tot

ONDERRICHTINGEN VOOR HET PUBLIEK

over de ontsmettingsmaatregelen in geval van

TYPHUSKOORTS

Algemeene aanbevelingen.

De kiemen van de typhuskoorts zijn besloten in de uitwerpsels, het water, het speeksel en het bloed der zieken; zij worden vooral voortgedragen door aanraking dier stoffen door de handen der personen welke de zieken verzorgen, door het lijnwaad, de kleeders, het voedsel en het vuil water; zij kunnen overgedragen worden door vliegen.

De ontsmetting moet aangevangen worden zoodra de ziekte is vastgesteld, voortgezet gedurende den ganschen loop der ziekte en na de overbrenging van den zieke, zijne genezing of zijn overlijden.

Elk familiehoofd of bestuurder van eene openbare of bijzondere instelling moet zorg dragen dat de ontsmetting geschiede.

Fig. 5. Te treffen maatregelen in geval van typhuskoorts. 1910.

de Rechtsfaculteit van de Rijksuniversiteit te Gent. In 1934 wordt hij tot de rang van gewoon hoogleraar bevorderd. In 1935-36 is hij secretaris van de Rechtsfaculteit en in 1937-38-39 Deken van dezelfde faculteit. Op 10 mei 1938 richt hij de School voor Criminologie op binnen de R.U.G. Hij nam er het voorzitterschap waar en doceerde er criminologie.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog verbleef hij in het buitenland. Hij vervulde zendingen in Portugal en Brazilië waar hij o.m. optrad als lesgever aan de Rechtsfaculteit van Rio de Janeiro. Van 1941 tot 1944 vervulde hij een zending te Washington waar hij medewerking verleende aan de O.W.I. (Office of War Information) en officier werd aan de U.N.R.R.A. (United Relief and Rehabilitation Administration). Hij was eveneens Visiting professor aan de University of Syracuse (New-York).

Na 1945 keerde hij naar België terug en hernam zijn functies aan de R.U.G. Op 29 sept. 1951 werd hij benoemd tot secretaris van de Academieraad. Op 2 september 1952 werd hij tot emeritaat toegelaten (op rust gesteld).

Tijdens zijn lange loopbaan trad Nico Gunzburg op als ruilprofessor aan talrijke buitenlandse universiteiten en was hij lid van het "International Lawyers Committee for the Punishment of War Criminals" (Internationaal comitee van Advocaten voor de bestraffing van Oorlogsmisdadigers). Na zijn emeritaat gaf hij nog colleges aan de Hogeschool voor politiewetenschappen te Djakarta en aan de Universiteiten van Djakarta en Jogjakarta in Indonesië. Het mag ten slotte onderstreept worden dat Nico Gunzburg een belangrijke rol speelde bij de vervlaamsing van de

een naschrift te verwerken. Het doet steeds plezier reacties te krijgen op artikels, vooral als zij nog nooit eerder gepubliceerde gegevens aan het licht brengen. Een feit dat tot navolging strekt en zeker bewijst dat "Ghendtsche Tydingen" aandachtig gelezen wordt.

Eddy LEVIS

NOTA'S

- (1) Nico Gunzburg werd geboren te Riga (Letland, thans U.S.S.R.) op 2 september 1882 en kwam op jeugdige leeftijd met zijn vader naar Antwerpen, waar zij de staatsnationalisatie bekwamen. Hij studeerde aan het Kon. Atheneum aldaar en behaalde in 1906 het diploma van dr. in de Rechten aan de Vrije Universiteit te Brussel. Tijdens de Eerste Wereldoorlog nam hij in 1914 dienst als oorlogsvrijwilliger. Na de val van Antwerpen werd hij aangesteld als attaché bij het Belgisch gezantschap te Londen en te Den Haag.

Op 20 oktober 1923 werd hij docent aan

Justice Hitlérienne

par NIKO GUNZBURG

Professeur à l'Université de Gand

■

L'ALLEMAGNE officielle se vante d'exterminer toute une race et le proclame dans les textes. Le gouvernement déclare lui-même qu'il préfère être craint plutôt qu'aimé et la science allemande expose à des congrès savants et à des académies que les garanties constitutionnelles de la liberté sont une erreur, que les juges doivent juger suivant *la saine opinion populaire national-socialiste* et non suivant la légalité et qu'au lieu de servir la justice abstraite, il faut servir l'Etat suivant la volonté infallible du Chef. Voilà l'enseignement nouveau qui est donné dans les facultés de droit des Universités allemandes.

Ce qui nous frappe ce n'est pas seulement la terreur et l'atrocité des camps de concentration et des exécutions arbitraires, mais bien plus l'érection de la terreur en système et l'édification d'une méthode dont le dynamisme détruit scientifiquement toute liberté, toute légalité, toute humanité, comme principe de politique, de droit et de vie.

Cette méthode indiquée depuis longtemps dans les manifestes du parti nazi, et notamment dans «*Mein Kampf*» est devenu, par le succès du parti et de la révolution naziste, celle de la législation.

Une série ininterrompue de lois et de décrets en a fait le droit nouveau, droit public, droit civil et droit pénal. Dès le 4 février 1933 un décret permit l'arrestation par la police de toute personne suspecte de haute trahison. Un décret du 28 février 1933 supprima toutes les garanties constitutionnelles. Un an plus tard par un décret du 11 mars 1934, les arrestations peuvent être faites par la Geheime Staatspolizei, la GESTAPO. Cette fois la théorie apparaît clairement : le maintien de la détention est l'objet d'un contrôle juridictionnel, si elle est basée sur un délit de droit commun. Mais si tel n'est pas le cas, elle ne relève que du Président du Conseil, c'est-à-dire du pouvoir politique. Cela signifie la suppression de tout contrôle. C'est le camp de concentration avec la bastonnade, les humiliations

HOMO (3.10.36).

105

Fig. 6. Het bovenstaand artikel verscheen in het tijdschrift "HOMO - Revue bimensuelle de culture et d'action sociales". Het themanummer behandelt de "NAZI-KULTUR". Nico Gunzburg schrijft er als rechtsgeleerde vlammend anti-nazistisch over de Hitler-justitie, belicht er alle onrechtvaardigheden in de rechtspraak en haalt er de GESTAPO, het Volksgericht, Dr. Guertner (Minister van Justitie), minister Franck, Dr. Freisler, de concentratiekampen (reeds vanaf 1933!), de erfelijkheidswetten, de euthanasie en sterilisatie van geesteszieken en niet in het minst Rijksminister Goebbels en ... de Führer over de hekel. Geen wonder dat Prof. Gunzburg het geraadzamer oordeelde om vóór de komst van de Duitsers ons land te verlaten. Velen lieten voor minder hun leven. (3 oktober 1936. Verzameling E. Levis).

Gentse Rijksuniversiteit. Hij was o.a. in 1920 secretaris van de "Commissie ter Vervlaamsching van de Hoogeschool te Gent" samen met A. Van de Perre en August Vermeylen als voorzitter en Fr. Daels, A. Deswarte en J. Vercoullie als ondervoorzitters.

Nico Gunzburg was zelf van joodse afkomst, wat de vele migraties van de familie verklaart. Hij overleed op hoge leeftijd (meer dan 90 j.!) in de zeventiger jaren.

- (2) Zie voor uitgebreide informatie hierover de artikelenreeks van wijlen Roger van Aerde in G.T. van maart 1986, p. 90; voor een afbeelding van het lazarett in 1916 : p. 101.
- (3) Het Hotel Royal bestond reeds in 1793 en was gelegen op de Kouter nr. 7 tussen de Generale Bank en de Beurs en paalde met de achterzijde aan de Ketelvest. In 1892 was de directeur een zekere A. Vermeire, in 1905 A. Perron. De beruchte kwakzalver Blakeley, alias "Sequah" logeerde er bij zijn bezoek aan de stad. Gepromoot door een reclamecampagne waarbij Barnum in het niet verzonk, verkocht hij er "prairie-flower-olie", goed tegen reuma en cholera (?!). Zie hierover meer in "Galerij van Gentse Typen" van Emiel Andelhof p. 77).

Met dank aan Dhr. V.H. voor de inlichtingen i.v.m. Dr. Freund.

Met dank aan Prof. Frans Snacken voor het curriculum vitae van zijn collega Nico Gunzburg.

TOELICHTING 2

René van den Berghe vertelde mij na het verschijnen van het eerste deel van "Z.A.B.4. te Gent" dat de liederen daar ter plaatse geschreven zijn. Hoe komt men daartoe? Zingen brengt mensen nader tot mekaar en het is een manier om zijn frustraties te sublimeren of af te reageren. Samen met een vriend zette René zich aan het schrijven. Zijn vriend "componeerde" er de muziek bij. Hij is duidelijk geïnspireerd op de oude Gentse volkswijsjes à la Karel Waeri en een toentertijd populair walsdeuntje.

De liederen geven heel precies de dagelijkse zware werkomstandigheden en het ellendig verblijf weer, maar ook de zeldzame momenten van uitbundige vreugde als er bijvoorbeeld al eens "pakskes" toekwamen, wat dan ware vreetpartijen met zich meebracht met de gekende gevolgen zoals miselijkheid en diarree. Ook de solidariteit van de mannen spreekt hier doorheen de tekst. Er werd dan gezamenlijk een "potje gekookt" met een allegaartje van allerlei gekregen voedingswaren.

Deze solidariteit bleek ook uit het gezamenlijk ondergaan van straffen. Dit zal blijken uit het volgende voorval. De liederen waarvan sprake zijn in het kamp zelf nog gezongen. Op bepaalde momenten moest het licht uit zijn en moest men stil zijn. Heel dikwijls hield men zich daar niet aan. Op een avond was men aan het zingen toen de bewaker buiten riep : "Maul halten!". Daar werd niet op gereageerd en men viel met een groep bewakers en een officier het gebouw binnen. Iedereen moest buiten "antreten". Er

werd herhaaldelijk gevraagd “wehr das gemacht hat” doch er kwam geen antwoord. Toen telde men de opgeëisten per drie. Elke derde man werd uit de gelederen gehaald. Als straf werden zo enkele tientallen arbeiders voor een week in een onverwarmde kelder op water en brood opgesloten. Ziedaar het resultaat van een ongeoorloofde zangpartij.

RENÉ VAN DEN BERGHE OVERLEDEN

11 dagen na het verschijnen van het januarinummer van “Ghendtsche Tydinghen” met het tweede deel van “Zivil-Arbeiter Bataljon nr. 4 te Gent”, bereikte ons het bericht van het overlijden van de geïnterviewde oud-gedeporteerde 90-jarige heer René Van Den Berghe.

Vier dagen voor zijn overlijden ging ik hem nog persoonlijk “zijn” nummer overhandigen. Hij was er erg opgetogen over. Op 26 januari vond men hem thuis. Na overbrenging naar het Gentse Bijlokeziekenhuis overleed hij er enkele uren na hospitalisatie.

Hij is door ons uitiem artikel alvast de Gentse Geschiedenis ingegaan. Hij was zeer actief binnen de Nationale Federatie der Weggevoerden.

Wij willen hierbij aan zijn familie ons medeleven betuigen.

Eddy LEVIS

DOCUMENTATIECENTRUM - WERKING 1988

BIBLIOTHEEK

Uitleningen	1988	1987
Algemeenheden	9	15
België-Buitenland	19	15
Economie	4	5
Gent	541	548
Geschiedenis	224	262
Kunst	4	39
Localia	66	64
Oostvlaanderen	286	224
Sint-Amandsberg	112	99
Taalkunde	15	13
Volkskunde	77	33

Natuurwetenschappen	-	2
Opvoeding-Onderwijs	-	1
		<hr/>
Subtotaal	1357	1320
Varia		
- Prentkaarten	106	
- Foto's	13	
- Plans	68	
- Medailles	3	
- Kader	1	
- Affiches	5	
Bidprentjes	1	
		<hr/>
Subtotaal	197	83
Tijdschriften		
Subtotaal	2329	1665
		<hr/>
Totaal	3883	3068
Administratie	1988	1987
Aantal bezoeken	1893	1642
Gemiddeld uitleeningcijfer per openingsdag (2u)	107	81
Aankoop boeken	38	42
Giften	983	178
Ruildiensten	128	127

MOREEL VERSLAG

Het is met een verzekerd genoegen en een tikje fierheid, dat ik, de vooruitgang van onze werking wil aankondigen, wat zich niet alleen laat bepalen door het aantal ontleende boeken (1642-1893) maar zich vooral weer spiegelt in het hoog uitleencijfer van de tijdschriften (1665-2829).

Deze einduitslag (3883-3068) werd in de laatste tien jaar nooit bereikt.

Uitzonderlijk werden januari (260) en februari (228) de drukste maanden en april (78) en mei (144) de zwakste.

Werken over Gent, Oostvlaanderen, Geschiedenis werden het meest uitgeleend.

De tijdschriften bereikten een hoogtepunt.

Waardevolle boeken (38) werden aangekocht, het aantal giften sterk opgedreven (178-983) tot aanmoediging van de werking.

Deze resultaten bewijzen de aantrekkingskracht van het Documentatiecentrum.

Wekelijks ontvangen wij dankbaar onze trouwe bezoekers, onthalen wij met vreugde de nieuwe leden en trachten wij een maximum aan "service" te verlenen.

Wij waarderen de inzet van de ploeg vrijwilligers en idealisten, die onbaatzuchtig ijveren voor het welzijn van het Documentatiecentrum.

Ons publiek, dat regelmatig aanwezig is op de openingsuren, verdient eveneens onze dank voor de aanmoediging tot verdere ontluiking van de werking.

De goede naam van het D.C. blijft aldus gevrijwaard en dit spoort ons aan, in de toekomst, nog meer hulp te bieden bij "research-work".

De bibliothecaresse,
mevrouw Van Geluwe-Eggermont A.

VRAAG EN ANTWOORD

De Heer **Gaston Rigaux** zoekt informatie over de exploitatie van het "Spaans Kasteel" (Vieille Citadelle) als "filature de coton" en als "fabriek van geglaceerde watte" van 1802 tot 1880, en over de exploitanten ervan. Wie kan hier helpen?

De Heer **E. Vandevelde** vraagt inlichtingen over de Gebroeders Vandevelde; eventueel verwijzingen naar artikels of boeken over deze gebroeders.

In een overlijdensbericht van een groot tante van Mevrouw **F. Arschodt-Depauw** staat het volgende gedrukt : "Eugenia X, vereerd met de stedelijke medaille van trouw aan de wet van 1879."

Zij had graag vernomen wat die wet van 1879 inhield. Zij voegt er aan toe dat haar groot tante waarschijnlijk in het onderwijs stond.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van de Heer **David Maes** ontvingen wij het volgend schrijven :

In het artikel van Eddy Levis onder de titel : “De Groentenmarkt” in de reeks “Van alle markten thuis” (Gh. T. 1989 nr. 1) wordt op een bepaald moment vermeld dat de groentenmarkt die gehouden werd op de Vrijdagmarkt (de zogenoemde vroegmarkt of nachtmarkt) tijdens de oorlog verhuisde naar de Beestenmarkt. Wat echter niet vermeld wordt is dat diezelfde “vroegmarkt” na de oorlog terug naar de Vrijdagmarkt werd overgeplaatst (wanneer dat precies gebeurde is me niet bekend) en er bleef tot de oprichting van de huidige Groothandelsmarkt.

Aangezien ik in mijn jeugd, tijdens deze naoorlogse periode er regelmatig (noodgedwongen en soms met enige tegenzin) te gast was, kan ik hierover wel het één en ander vertellen.

Op de Vrijdagmarkt zelf waren het de boeren die er hun waren verkochten aan de handelaars, vooral winkeliers. Daarentegen stonden op de Groentenmarkt (aan het Groot Vleeshuis dus) in de naoorlogse periode nooit boeren maar wel handelaars die hun voorraad groenten opsloegen op de “vroegmarkt” en die dan tijdens de dag werden doorverkocht aan de gewonen man in de straat. In de Kammerstraat was er een soort verlengstuk van de vroegmarkt op de Vrijdagmarkt. Daar stonden diegenen die in hun eigen tuintje wat groenten kweekten en het teveel naar de markt brachten om op die manier een centje bij te verdienen. Tot die laatste categorie behoorden o.a. mijn ouders.

De boeren op de Vrijdagmarkt hadden een vaste standplaats die meestal voor een jaar werd afgehuurd. Het klein grut in de Kammerstraat betaalde per keer en per strekkende meter die hun waren innamen, een standgeld dat ter plaatse geïnd werd door een geüniformeerd personeelslid van de Dienst der Markten.

De toegangswegen tot de markt liepen, zoals trouwens vermeld in het artikel, via de Kammerstraat, de Lange Munt of de Zuivelsteeg. De markt zelf verliep in drie fasen die telkens aangekondigd werden doormiddel van een belsignaal. De bel werd bediend door de politieinspekteur met dienst en was aangebracht op het “Toreken”. Het eerste belsignaal gaf aan dat de voertuigen de markt mochten oprijden en uitgeladen worden. Pas bij het tweede belsignaal mocht er verkocht worden en bij het derde mocht men de waren terug van de markt brengen. Door het aanwezige politiepersoneel moest dikwijls streng de hand gehouden en nauwlettend toegezien worden dat er vóór het tweede belsignaal geen waren verkocht werden. Beide partijen, zowel de verkopers als de kopers, waren namelijk geneigd reeds vóór dat fameuse tweede belsignaal waren te verhandelen en dit om uiteenlopende redenen : voor de boeren omdat hoe vroeger ze begonnen te verko-

pen hoe meer kans ze hadden dat ze tegen het einde van de markt uitverkocht waren; voor de kopers was dat dan meer om reden dat ze meestal kans hadden de mooiste groenten te kopen.

Ik herinner me ook nog uit de tijd dat mijn grootvader een ezel met bijpassende kar bezat om daarmee de groenten van 'den buiten' naar de markt te brengen. Dat hij daarbij wel enig bekijks had hoeft wel geen betoog. Het dier moest waarschijnlijk er de pest in gehad hebben om telkens midden in de nacht op stap te moeten gaan, want het vorderde slechts heel langzaam, ondanks het gedurig luidruchtig aansporen door mijn grootvader waardoor mogelijks menig Gentenaar die langs het traject woonde zal gewekt zijn geweest.

Op één van die nachtelijke tochten werd mijn grootvader, met ezel en kar, tot staan gebracht door twee politieagenten op nachtpatrouille. Eén van de twee riep hem toe : "We goan eu in contraventie moete pakke". Toen mijn grootvader verwonderd vroeg : "Woar veure meniere?" kreeg hij prompt als antwoord : "Veur overdreuve snelheid".

Wie het verdwijnen van de vroegmarkt met lede ogen aanzien hebben zijn vooral de herbergiers en de bakkers rond en in de omgeving van de Vrijdagsmarkt. Want van markten krijgt men ook honger en dorst.

Naschrift van de Redactie

Typisch voor deze vroegmarkt was ook de geluidssfeer. Veel groenten werden toen nog aangevoerd met hondenkarren die geparkeerd stonden in de aanpalende straten. Al die honden, die waarschijnlijk meenden met concurrenten te doen te hebben, blaften tegen elkaar op op een manier die duidelijk liet verstaan wat ze zouden gedaan hebben hadden ze niet vastgelegd aan hun kar, en iedereen weet dat een hond uren aan een stuk kan blaffen zonder moe te worden. Van zodra die karren toekwamen, tot wanneer ze weer weggingen was er een onafgebroken hondengeblaf met als achtergrondmuziek het geroezemoes van de kopers en verkopers. Bewoners van de Waaistraat, Baudeloostraat, etc. die niet het privilege bezaten te kunnen slapen als een os, mochten vanaf 4 uur hun nachtrust als beëindigd beschouwen.

Een lezer laat ons weten dat hij veel waardering heeft voor de bijdragen die verschijnen in G.T., maar hij vindt dat wij in ons tijdschrift een erbarmelijke taal hanteren. Hij is van oordeel dat het geen Nederlands is, geen Vlaams, zelfs geen taal. Hij vindt dit een ramp voor een cultureel tijdschrift, een ander woord kan hij daarvoor niet bedenken. Meer bepaald is hij (weliswaar met een zeer grote vertraging) gestruikeld over de zinsnede "het waakzaam oog van de corrector", verschenen in Gh. Tyd. 1984 - p. 274. Hij schrijft : "Dit kan natuurlijk niet : er is gewoon geen corrector." Uw corrector, in paniek geslagen door deze aanslag op zijn beroepseer,

heeft onmiddellijk een duik genomen in de “dikke Van Dale” en is er op p. 538 het volgende tegengekomen : “Corrector : iemand die de drukproeven verbetert”. Er viel een steen van zijn hart.

Wij maken graag van deze gelegenheid gebruik om een paar zaken te verduidelijken. “Ghendtsche Tydinghen” is geen taalkundig of letterkundig tijdschrift. Het is een tijdschrift van Gentenaars voor Gentenaars. De Redactie voelt zich niet geroepen om op te treden als taalzuiveraar. Iedere medewerker schrijft in zijn eigen stijl, iedere vogel zingt zoals hij gebekt is en wij vinden dat goed, want dat zorgt voor diversiteit. Wij willen geen tijdschrift worden waarin één man alle teksten zuivert en aanpast aan zijn persoonlijke visie over wat correct Nederlands is. Op die manier bekomt men eentonige “gecastreerde” teksten waar alle pit uit verdwenen is.

Als een van onze medewerkers schrijft “gelukkiglijk”, dan laten wij dat staan alhoewel wij ook wel weten dat dit woord niet bestaat in het Nederlands en dat het “gelukkig” zou moeten zijn. Maar “gelukkiglijk” is Gents, iedere echte Gentenaar zal dat woord gebruiken en aangezien wij Gentse tijdingen brengen, zullen wij de laatsten zijn om dit woord te vervangen door de correctie Nederlandse term.

Gelukkiglijk maar!

De Heer **E. Vandeveld**e schrijft ons het volgende :

Telkens ik de “Ghendtsche Tydinghen” inkijk is het voor mij het ogenblik om iets bij te leren over het rijke verleden van onze stad. Het is dan ook met aandacht dat ik elk artikel lees.

Bij de beschrijving van de oude bruggen in Gent, is mij toch een onnauwkeurigheid opgevallen.

1952 Marcellisbrug - Tijdens de duur der werken lag er een houten noodbrugje. - Dit is onjuist, er was een noodbrug geconstrueerd in metaal (buisstel).

Daar ik persoonlijk aanwezig was bij de werken, kan ik u verzekeren dat het onderstel van de oude brug - bestaande uit ijzeren liggers (poutrellen) - zodanig door roest waren aangetast, dat de ter plaatse zijnde techniekers niet begrepen dat de brug zolang dienst deed en dat de zware tram erover reed zonder dat het geheel in de Schelde terecht kwam.

De aannemers van de werken waren de volgende

Algemene bouwwerken

Ridet en Van Hauwaert uit Gent

Slopingswerken

Firma Henri uit Brussel

Balken in voorgespannen beton

Firma Franqui uit Luik

Controle werd uitgevoerd door

de Stedelijke dienst Bruggen en Waterlopen en
de Verzekering SECO.

De Heer Vandevelde voegde bij zijn brief een fotocopy van 2 foto's van de
bouw van deze brug in 1952. Spijtig genoeg leenden zij zich minder tot re-
productie in ons tijdschrift.

VERSCHEENEN

Van onze medewerker, De Heer **André Despretz**, verscheen in het Jaar-
boek van het "Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde" een
artikel over "Gentse hondebelaastingen en hondepenningen".

Hij liet van dit artikel een beperkt aantal exemplaren in brochurevorm ma-
ken. Deze die er vlug bij zijn kunnen zich dit artikel aanschaffen bij de au-
teur.

Het is een off-set van 55 blz. en ongeveer 200 afbeeldingen.

Titel : "Omtrent Gentse en andere hondepenningen, een kynosematologi-
sche bijdrage".

Prijs : 100fr., wanneer afgehaald bij de auteur, Baarleboslaan 44 - 9810
Drongen.

124 fr. voor verzendingen in het binnenland.

157 fr. voor verzendingen in het buitenland.

In dit geval is het bedrag over te schrijven of te storten op de PCR van de
auteur, Nr. 000-0901164-34.

ERRATUM

In ons Maart-nummer is er op p. 128 een spijtige vergissing geslopen. Daar werd verteld dat de Heer Daniël Maes ons een gecorrigeerde tekst toegestuurd had nopens het uittreksel van het doopregister van Jean Robert Graham.

Het meest verwonderd bij het lezen van die tekst was de Heer Maes die ons onmiddellijk liet weten dat hij daar voor niets tussen zat en zeker niet kon gerekend worden bij de latinisten. Integendeel, voor hem was het "allemaal latijn".

De geduchte specialist die een kritisch oog had laten glijden over de niet correcte Latijnse tekst was (en is nog steeds) de Heer **Piet Cassiman** van Drogen.

Aan beide heren bieden wij hier onze welgemeende excuses aan. Laat het hen een troost wezen dat wij hier plechtig beloven ons leven te zullen beteren.

DE REDACTIE

GÊNSCHE PRÂOT

Twee platte Gentenirs, Raon in Bert, zitte te gaore in Brussel in ne restaurant.

- Potvermiele, zei Raon, we gâon ons hier op ons respekt moeten hêwe; want 't es hier allemâol rijk volk.

- Ces messieurs désirent, vrâogt de garçon.

- Geeft ons ne kîer elk e firm buufstuk, zei Raon.

- Deux filets, roept de garçon.

- Wa roept hij dâor? zei Bert; deux fiel... fiel...

- 'k En weet ekik nie, zei Raon. Hij pakt ons zeker veur twie filoes. Dat hij verzichtig es of 'k zal dienen dansmîester ne kîer en broekske passe.

- Toe, toe, zei Bert, dat hij ons mâor al rap te fritten en geeft, aan de reste vâog ek mijn botte.

De garçon brocht de twie buufstukke; mâor 't fene was veel grûuter of 't ander. De twie mane zaote malekaore te bezien; da was e moeilijk affirre.

- Allé, Bert, zei Raon, pak mâor vast...

- Nîe, nîe, zei Bert, pak gij mâor...

- Pardon, zei Raon, d'fere es aan u...

- Allez, allez, zei Bert, gien komplemente, ge zijt den êwste.
- Enfin, zei Raon, in hij smee't 't gruu'tste buufstuk op zijn talûure.
- Foert, zei Bert in zijn eige, 'k ben verneukt. In hij zat opgeveze aost hij zag hoe dat den andere 't ie stukske achter 't ander gesmaokelijk in zijn kraoge sloeg. Hij verloort er zuiver zijnen apetijt van.
- Goe vliesch, hin, zei Raon...
- Bert en kost hem nie mîer hêwe; 't moest er af.
- Jao, zeid hij; mâor 'k moe u toch iets zegge, Raon.
- Te wete? zei den andere.
- Hêwel, 't geene da ge dâor gedâon hêt en es gien beetse gemanierd...
- Hoe zûu da? zei Raon...
- Ge weet toch wel, zei Bert, aos g'u den îeste bedient, da ge toch - volgest de goei maniere - altijd 't kleinste moet pake.
- Zûu, zûu, zei Raon. Hâode gij den îeste moet kieze, wa zoede gij gedâon hên?
- Ik, zei Bert, ik zoe ghîel zeker 't kleinste gepakt hên.
- Hêwel, hertefritter, zei Raon, wat hedde tons te reklameere? G'hêt het kleinste, newâor?...

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 2512. Mw. DEMEYER H., Burggravenlaan 280, 9000 GENT
- 2513. Mw. BASTIN-VAN SEVENANT, Mariakerksesteenweg 195, 9810 GENT (Drongen)
- 2514. DECKERS F., Drongensesteenweg 218, 9000 GENT
- 2515. Mw. DE BUSSCHER M., Molendreef 79, 9920 LOVENDEGEM
- 2516. VAN LAECKE D., Lourdesstraat 62, 9040 GENT (Oostakker)
- 2517. BLANCKAERT P., Rooigemlaan 435, 9000 GENT
- 2518. VERROKEN E., Hippoliet Van Peenestraat 8, 9910 GENT (Mariakerke)
- 2519. Z.E.H. CLAEYS BOUUAERT J.M., Meulesteedsesteenweg 180, 9000 GENT
- 2520. UYTTENDAELE D., Liestraat 15, 9000 GENT
- 2521. CARRETTE A., Ottergemsesteenweg 333, 9000 GENT
- 2522. MAES A., Luchterenkouter 15, 9810 GENT (Drongen)
- 2523. JANSSENS R., Van Eycklaan 4, 9720 DE PINTE
- 2524. STEURBAUT F., Geraardsbergsesteenweg 77, 9231 MELLE (Gontrode)
- 2525. DE BOOSE J., Beelbroekstraat 50, 9110 GENT (Sint-Amandsberg)

2526. VAN DE VELDE W., Spinnmolenplein 74, 9000 GENT
 2527. BUYSSE J.P., Frans van Rijnhovelaan 78, 9000 GENT
 2528. ROBAEYS C., Europalaan 1, 9000 GENT
 2529. CAMBIER J., Burg. Libbrechtstraat 37A, 9120 DESTELBERGEN
 2530. MARTENS L.J., Antwerpsesteenweg 360, 9110 GENT (Sint-Amandsberg)
 2531. WAMBACK D., Oude Brusselseweg 145, 9219 GENT (Gentbrugge)
 2532. VAN WONTERGHEM A., Noordlaan 6, 9630 ZWALM (Munkzwalm)
 2533. VERSTRAETEN P., Spellewerkstraat 34, 9910 GENT (Mariakerke)
 2534. Mw. VANDENBERGHE M., Harelbekerstraat 22, 9000 GENT
 2535. Mw. TIJTGAT Gl., Wazenaarstraat 47, 9218 GENT (Ledeberg)
 2536. KUIPERS M.G., Walstraat 4, NL-4551 ES SAS VAN GENT
 2537. CLAEYS BOUUAERT I., Paul Fredericqstraat 13, 9000 GENT
 2538. Mej. STEGHERS J., Hulhage 38, 9800 DEINZE
 2539. BROGET G., Poel 9, 9000 GENT
 2540. DE SMET A., Broeckstraat 11, 9740 GAVERE
 2541. Mw. OPSTAELE C., Duifhuisstraat 119, 9000 GENT
 2542. Mw. GEEROMS M.L., Pacificatielaan 77, 9000 GENT
 2543. VANDEMOORTELE R., Geinsteinde 47, 2778 SINT-PAUWELS
 2544. DE MEULENAERE M., Gaveresteenweg 814, 9742 MERELBEKE (Melsen)
 2545. DOBBELAERE M, B.P. 1594 PORT-AU-PRINCE (Haïti)
 2546. Mw. PEETERS-DE DONCKER, Hoornstraat 9, 9000 GENT
 2547. VERCRUYSSSEN H., Vossenstraat 71, 9210 DESTELBERGEN
 2548. Mw. VAN DE PUTTE Ch., Broederlijke-Weversplein 219, 9000 GENT
 2549. HEBBELYNCK B., Kasteeldreef 27, 9130 LOCHRISTI
 2550. DEPROOST L., Visitatiestraat 48, 9110 GENT (Sint-Amandsberg)
 2551. Mw. VAN ASSCHE-DE MAN, Coupure Links 375, 9000 GENT
 2552. DIETENS F., Visserij 51, 9000 GENT
 2553. Mw. DE PAUW-MISTLER, Kollebloemstraat 42, 9000 GENT
 2554. VAN HONSEBROUCK R., Brusselsesteenweg 323-B2, 9219 GENT (Gentbrugge)
 2555. DE BRUYNE E., Rooigemlaan 50, 9000 GENT
 2556. OOGHE P., Octaaf Soudanstraat 1, 9820 GENT (Sint-Denijs-Westrem).
 2557. VAN GELDER H., Meidoornhof 3, 9219 GENT (Gentbrugge)
 2558. DE WULF A., Noordlaan 96, 9330 DENDERMONDE
 2559. VANDERSTRAETEN, IJskelderstraat 194, 9000 GENT
 2560. DE WULF J.M., Kapellendries 58, 9231 MELLE (Gontrode).

VORIGE JAARGANGEN VAN 'GHENDTSCHÉ TYDINGHEN'

Dank zij de medewerking van onze lezers, zijn volgende nummers opnieuw verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad.

Jaargang 1972 Nr. 9

1973 Nrs. 11-12

1974 -

1975 -

1976 Nrs. 2-3-4-5-6 + volledige jaargangen

1977 Nrs. 3-4-5-6 + volledige jaargangen

1978 -

1979 Nrs. 1-3-4-5 + volledige jaargangen

1980 Nrs. 1-2-3-5

1981 Nrs. 1-3-4-5-6 + volledige jaargangen

1982 Nrs. 3-4-5-6 + volledige jaargangen

1982 Register op de jaargangen 1 tot 10 (speciaal Nr.)

1983 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen

1984 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen

1985 Nrs. 1-2-3-4-5 + volledige jaargangen

1986 Nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargangen

1987 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen

1988 Nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargangen

Prijs per afzonderlijk nummer 60 fr.

Prijs per volledige jaargang 300fr.

Gentse stadstrams en -bussen (Lode HOSTE) : uitgeput. Niet meer verkrijgbaar.

Tijdschriften kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het 'Documentatiecentrum' (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Portkosten bij betaling op postrekening :

Tot 2 nrs. : 25 fr. Tot 4 nrs. : 35 fr. Tot 6 nrs. : 45 fr.

Verder per jaargang : 45 fr.

Plattegrond Gent 1641 uit 'Flandria illustrata'.

Uitgeput. Niet meer beschikbaar. (1e uitgave door Hondius).

Plattegrond Gent 1796 door Goethals.

Uitgeput. Niet meer beschikbaar. (identiek aan origineel).

De Bibliothecaresse,
Mevrouw Van Geluwe-Eggermont A.